

Louis DUJARDIN

SANT RONAN

Moullerez « La Presse Libérale », 4, Rue du Château - BREST

Louis DUJARDIN

KENT-BRID

SANT RONAN

LOUIS DULARDIN

NIL OBSTAT
H. PÉRENNÈS
Censor deputatus
Quimper, 3 mai 1935

IMPRIMATUR
Corisopiti die 4^a maii 1935
† ADOLPHUS
EP. CORISOPITEN. ET LEONEN.

— 5 —

KENT-SKRID

Eur bennoz Doue kalonek a rankan lavaret, dirag an holl, d'ar vignoned o deus roet skoazell d'in da zevel va *Sant Ronan*, e brezoneg, diwar va leor gallek « Saint Ronan ».

En amzer hirio ma teu ar brezoneg da gaout dor-zigor er skoliou, em eus bet c'hoant e vije al leorig-man aes ha plijadurus da lenn. Va youl a zo bet ive ober anezan evel eur skouer eus an doare ma vefe ret skriva hor yez koz evit beza ententet gant an holl.

Daoust d'in da vrezonekaat bemdez, n'am eus ket kredet ez oan barrek awalc'h, ya unan, da gas ar pezh labour-man da benn, setu perak em eus kavet gwelloc'h goulenn digant brezonegerien ampart ober d'ezan ar c'hempenn diweza.

War stankaat ez a, a-zeiz-da-zeiz, a-dreuz hor maeziou, ar skridou gallek skeudennet ha livet brao. Va c'hredenn eo muioc'h mui e ranker sevel ierious brezonek d'uzius, ma fell d'eomp e vefent lennet hag e plijfent d'an dud.

Klasket am eus lakaat skeudennou e-leiz en va *Sant Ronan*. Nevez eo an darn vrasa anezo ha koant meurbet. Savet int bet gant va mignon, Loiz ar Gwenneg, aet d'an anaon, abaoue eun nebeut miziou 'zo. Ne voe ket, dre Vreiz a-bez, eun all trec'h d'ezan evit ar seurt labourou-ze. Kement en deus poaniet da zizelei ha da rei da anaout ten-

zoriou kaëra hor bro, ma 'z 'eus lec'h da gredi, en devezo graet **Sant Breiz**, ha dreist-holl Sant Ronan, eun digemer laouen d'e ene, war dreujou ar baradoz.

Al leorig-man n'eo ket al labour kenta bet skrivet diwar-benn *Sant Ronan*, ken e galleg, ken e brezoneg.

Al lennerien a gavo ennan, **koulskoude, an diverra** hag ar pep gwella eus ar skridou bet savet en e enor, ha muioc'h zoken, rak bez am eus kavet meur a dra nevez ha n'int ket bet moulet c'hoaz.

Reketi a ran d'ezo kement a blijadur o lenn va *Sant Ronan*, eget m'am eus bet ouz her skriva.

Eur ger c'hoaz araok

Eun daouzek bennak a zent hanvet Ronan a zo enoret dre ar broiou keltiek, da lavaret eo, en Iverzon, Bro Skos, Bro Gembre ha Breiz-Izel.

War roll sent an Iverzon e kaver gouel eur zant Ronan d'ar 6 a viz C'houeyrer, eun all d'an 30 a viz Ebrel, eun all d'an 22 a viz Mae, hag eun all c'hoaz d'an 18 a viz Du.

An holl sent Ronan-ze a zo ginidik eus an Iverzon.

Ar brudeta, koulskoude, eus ar zent, o deus douget an hano a Ronan, eo hor sant Ronan d'eomp-ni, hini Breiz-Izel, hag a zo bet, gant an amzer, gallekaet: Ronan a zo deuet da veza Renan ha René.

E paperiou koz Lokronan e c'heller lenn evit gwir « Saint René du Boys », « Monsieur Saint René ». War borched iliz Penmarc'h eo kizellet ar geriou man: « Le jour Saint René 1508 fut fondée cette église. » Da lavaret eo: « An iliz-man a zo bet savet da zeiz gouel sant Ronan ». War baperiou koz parrez Plouian an aotrou a Geranroux, René du Parc, a zo skrivet e hano Ronan, ken war roll badiziantou e vugale, ken war hini e vortuaj, digouezet er bloavez 1636.

Dre ar pezh a lennoc'h aman war-lerc'h, c'houi a welo, daoust d'an hano dis-henvel, roet d'ezan, aman hag a-hont, n'eo patron Lokournan Leon, Lokronan Kerne, Molenez, Laurenan, Sant René, nemet an hevelep hini: hor sant Ronan benniget, an hini a glasko al leorig-man rei da anaout gwelloc'h.

Buhez sant Ronan

« En amzer-ze, eme Anatol ar Braz, edot o pesketa moru en dounvor da aochou Breiz, hag alies awalc'h e chomed sizunvezioù a-bez war lec'hioù ar besketez.

Eun nozvez ma kouske an dud en o bagou, e voe strafuill er mor. Ar vortoloded a welas eun dra sonezus: eur garreg a gerze war an dour, o chacha ganti eur roudenn hir a wagennou oc'h eonenna. En-dro d'ezhi strolladoù bezin, eus ar seurt ma ne gaver ket, a istribilhe evel bleuniou hag a daole, tu ha tu, eur c'houez vat dudius. War gern ar garreg, eun dremm daoulinet a bede, eun dremm skedus hag a sklerijenne an noz aziabell. Sant Ronan oa o touara war aochou an Arvorig. »

Dont a rae d'eomp eus an Iverzon, douar ar yaouankiz peurbadus hag ar gwir eurusted.

Buhez Sant Ronan troet diwar al latin gant an Tad Dom *Fransez Plaine* a lavar d'eomp, hep netra muioc'h: « Ronan a c'hanas en Iverzon, hag a voe lakaet war ar studi gant e gerent, ez yaouankik; met e galon glan ha digailhar diouz kement en defe gallet he stlabeza, he devoa se-c'het eus eur gelennadurez all, eus kelennadurez an Nenv. Eva reas 'anezi hag eva c'hoaz, hep morse en em skuiza ken c'houek he c'have...

Dal mac'h erruas en oad da c'hellout anaout ar mad diouz an droug, ec'h en en em roas azevri da glask, e pep tra, kement a zo hervez Doue. E vrasa preder, bemdez, oa poania da vale gant hent gourc'hemennou Doue. » Eus ar c'homzou-se, n'heller ket tenna nag ez oa kristenien e dud, nag ez oa bet badezet, en eur zont war an douar. Leor an Tad *Plaine* ne zesk ket d'eomp kennebeut pe ez eo bet distroet ouz Doue gant ar barz kristen *Kieran*, pe n'ez eo ket. Ne weler ket muioc'h petra en defe graet abostol bras an Iverzon, *Sant Patris*, evitan.

An dud gouisiek o deus skrivet buhez sant Ronan, abaoue, a gaver en o labouriou, mesk ha mesk, an istor ha kredennou ar re goz.

Setu ar pezh a skriv *Albert ar Braz*, unan anezho: « Kerent Ronan a oa paianed ha tud a renk izel. Abred e kasjont o mab d'ar skol d'ober e studi. O veza m'en devoa eur spered lemm e teuas

buan da veza brudet kenan evit e zeskadurez. Kaer en devoa studia, ne gave ket koulskoude, e skianchou ar bed-man, ar wirionez a glaske, daoust d'ezan da gaout kement a naon hag a youl d'he c'haout, e tu pe du. An naon hag an youl-ze a wirionez her c'hasas betek Breiz-Veur, hag eno o tarempredi ar gristenien e savas c'hoant gantan ober eun enklask war o relijion. E zaoulagad a zigoras d'ar feiz, ha diwar neuze, e reas e sonj da heuilh, a boent da boent, relijion Jezuz-Krist, hag e c'houlennas beza digemeret e renk e ziskibien.

Kelennet e voe ha badezet. Adaleg an deiz-se, e veze heuzet e Doue hag e studie ar Skritur Zakr, ken na zeuas a-benn da c'houzout ar pep brasa anezi, koulz lavaret, a-zindan-ensor. Goude beza graet pinijenn evit e bec'hejou tremenet e c'hoanteas en em ober den a Iliz. Galvet e voe da reseo, en o amzer, an ursiou munut, an ursiou sakr a abostoler hag a avieler hag erfin ar velegiaj. »

An holl draou-se a zo pell diouz beza sklaer ha splann.

Daoust ha sakret e voe eskob? N'ouzomp ket muioc'h. An holl skridou hel lavar d'eomp, ha war gement-se emaint a-unan gant ar c'hredennou koz...

Eun dra all zo hag a weler, hirio an deiz, kalz muioc'h an dalvoudegez. Eus ar skeudennou hon eus dizoloet, n'hor beus kavet nemet unan ha ne zis-

kouezefe ket sant Ronan gant dilhad eskob. Etouez ar skeudennou-se, ez eus meur a hini, gwir eo, ha ne zoug baz ebet gantan, ar pezh a rofe d'eomp da gredi en devoa an hano hag ar c'halloud a eskob, hep kaout ar garg.

En doare-se, douetus bras, eo e kimiadas diouz bro e gavel evit dont warzu enezenn Molenez. Penaos eo aet an holl skrivagnerien d'ober d'ezan douara en Alber-Ildut ? Dre ma ne ouzont ket moarvat, ar gredenn gwrisiennet start, etouez Molenez, eo bet digaset ar relijion gristen d'o c'hentadou gant Sant Ronan; dre ma ne ouzont ket ez eus en enezenn eur puns hanvet « puns Sant Ronan » ha n'eus hini all nemetan. Hogen, tra vuzudus, an dour n'eo bet aet morse da hesk er puns-se, abaoe m'eo bet lakaet da darza gant ar zant. A bep amzer, ive, sant Ronan a zo bet patron ar barrez. O tont eus Iverzon pe Vreiz-Veur, an dour red, evit gwir, her poulze di war eeun.

Diouz ar c'hredennou kristen o deus c'hoaz hirio Molenez, ha diouz an doujans a zalc'hont bepred d'o abostol, e c'hellomp barn ne gollas ket sant Ronan ganto nag e boan nag e amzer, hag e reas, en o zouez, eul labour douñ ha dispar.

N'eo nemet pa welas oa diazezet mat ar feiz, er sperejou hag er c'halonou, eo e sonjas kuitaat Molenez evit dont da chom en douar bras, a wele ac'hano.

Etre Konk-Leon ha Lok-Maze ez oa eur porz mor, leshanvet *Portziogan*, darempredet kenan,

d'an ampoent-se. Ronan, o welet, bemdez, leun a vagou o tostaat pe o pellaat dioutan ne c'helle ket chom hep e anaout. N'eo ket eno eo e kavje ar sioulder a glaske. War e zourn kleiz, o trei kein da Volenez, e c'helle gwelet eur vrec'h vor pe eun aber a vije aes dreizan diskenn en douar bras. Pignat a reas eta en eur vag, ha da heul nerz an dour e voe kaset, en eun taol, betek Pont-Reun, e Plouarzel. Eno ne voe ket dies d'ezan taoler e dreid war ar c'haled. Ar gredenn e touaras Ronan el lec'h-se a zo ken aes da zifenn, eget an hini a ra d'ezan douara en Aber-Ildut, el lec'h ma n'ez oa neuze, hervez an istor, porz ebet. Hag an hano a Bont-Reun petra verk, netra, kredabl, nemet an dorgennou a oa tro-war-dro (Reun vras ha Reun vihan). Ne gredan ket en defe an hano a Ronan eun dra bennak d'ober aman.

Penaos e reas e hent? Ar vrud a lavar e teuas en eul laouer vaen. Ha n'eo ket ar wech kenta d'eomp da lenn kement all e buhez hor sent koz.

A-dreuz eur vro goloet a strouez, leun a c'heuniou, a lagenn, Ronan a heulias ribl ar ster beteg ar vilin a zoug hirio an hano a « Chanu ». (1)

Troet ouz ar binijenn, evel m'edo, ar sant a doullas, en eur maen bras a gavas eno, eur gwele, el lec'h ma c'hellfe en em astenn, pa vije skuiz. Hag ar roc'h-se a zalc'h hirio c'hoaz an tres eus

(1) Diwar hano an aotr. Guillaume Chanu hag a veve e tro an XIII^{vet} kanved. Dimezet oa da verc'h beskont a vro Leon. perc'henn ar milinou, a droe war ar steroù a rede eus Sant Ronan du Tay (hano koz Lokournan) war-zu ar mor.

e gorf. Meur a wech am eus bet tro da zellet adost ouz ar roc'h-se. Toullet ha kizellet eo bet, hep mar, evit digemer penn ha korf eun den krenn.

Eur c'hant metrad, diouz eno, en eur gender-c'hel gand ar ganol, ez eus eur geriadenn vras hanvet Lokournan vihan.

Goude eur pennañ tremenet da ziskuiza, Ronan en em lakeas c'hoaz en hent. Digouezet e Toulanaon, (toull ar richer) el lec'h m'eman hirio plasenn Toulanaon, e Lokournan, e kavas an andred-se diouz e zoare. Eno e chomas a-zav hag e savas e beniti. Kement-man n'eo ket harpet war an istor, met lec'h hon eus d'her c'hredi, pa 'z 'eo gwir, eno eo bet savet an iliz, en enor d'ar zant. Eur c'hiz koz eo hounnez, e Breiz, da zevel eur chapel pe eun iliz el lec'h ma vez bet eur zant o chom, pe war dachenn e beniti.

« Ronan a zonje beva kuzet ker brao er plase, ma ne vije den, test eus e zantelez, nemet Doue hepken. Met n'eo ket ar pezh a c'hoarvezas. P'orien geiz klanv a zigouezas beteg e beniti, digaset di, n'ouzer dare penaos, pe gentoc'h digaset gant Providans Doue. Goulenn a rejont digantan an aluzenn. Ar zant a oa, e unan, en dienez ar vrasa. Penaos en defe roet aour hag arc'hant pa n'en devoa ket? Rei a reas d'ezo avat eun dra kalz c'houekoc'h ha talvoudusoc'h eget holl binvidigeziou ar bed-man, ar yec'hed. Aet kuit dioutan, goude beza hen trugarekaet, an dud reuzeu-

dik-se a voe mall ganto embann, dre bevar c'horn ar vro, ar c'helou eurus, oant bet pareet gant an den santel, nevez deuet da chom en o zouez.

Ar vrud eus ar burzudou-se ne zaleas ket da veza anavezet dre holl: ar pezh a reas da eleiz a dud diredet daved ar zant, eus Leon a-bez, da c'houlenn skoazell ha kuzul digantan. Kaëroc'h a c'hoarvezas. E berr amzer, ar re glanv ha toc'hor o unan a voe douget dirazan, evit ma tennfe diwarno ar boan hag an anken.

Met ma z' eus kalz o karout beza gwelet ha brudet, ar zent er c'hontrol a gar beza dianavezet ha lezet o unan gant Doue. Abarz pell eta, Ronan a lakeas en e benn kuitaat al lec'h-se, deuet da veza re zarempredet, evit mont da glask e chans en eun tu all bennak. » (Albert ar Braz: buhez Sant Ronan.)

Peseurt gwenojenn da gemeret? Ar zant a gerzas en avantur Doue. E ael mat a zeuas war e zikour, hag o vale en e raog, hen bleinas dre lenn-vor Brest, war-du Koad Neved, eur C'hoad hag a c'holoe d'ar c'houlz-se eul lodenn vras eus Bro-Gerne.

Ronan tec'het kuit, peniti Toulanaon a gen-dalc'has da veza enoret. Ar c'helou eus kement-se a erruas betek sant Paol pa zouaras war aochou an Arvor.

A-c'houdevez, eskob santel Leon a zavas, e traon peniti ar zant, eur gouent gwer'hez, el lec'h m'en em dennas Tugdona, c'hoar Sant Gouen-

nou, a oa ive, nevez en em gavet er vro gant e dad Tugdonus, hag e vreur Majan. An daou vreur a yeas pep hini eus e goztez; Majan a reas hent betek Plouguin ha Gouennou a chomas war douar ar barrez a dlie dougen e hano.

Evelse eo e voe diazezet kêr Lokournan war-dro ar bloaz 500.

En amzer ma tigouezas Ronan, e Kerne, ar prins Gradlon a rene war ar c'horn douar-ze, ha Klovis war vro C'hall. Sent bras ha brudet meurbet, evel Kaourintin ha Gwennole a daole, a-benn neuze, hannou sklerijenn, a-zioc'h ar vro a-bez, gant ar sked eus o vertuziou.

War ribl Koad Neved, el lec'h m'oa bet henchet gant e ael mat, Ronan a gavas eun den, eus ar re wella, kristen start en e feiz. Mont a reas d'e di ha goude beza lavaret en eur lakaat e dreid war an treujou: « Ar peoc'h ra vezo ganeoc'h » e c'houlennas digemer en hano Doue. An den a zellas gant evez ouz an divroad hag a zisklerias e roje d'ezan lojeiz, a galon vat, ha kement tra a c'helle kaout ezomm. Mall e voe gant Ronan trugarekaat Doue eus ar respont-se, hag ec'h asantas laouen chom da veva dindan toenn e vadoberour.

Met ne vever ket pell asamblez hep lavaret an eil d'egile ar pezh a dremen, dre ar spered hag ar galon. Piou 'oa an divroad-se? A belec'h e teue? Ar c'houer n'helle ket miret d'hen goulenn, ha Ronan, n'helle ket hen nac'h ouz an hini a roe d'ezan eun digemer ken kalonek. Ar zant eta a gontas

e istor hag e vuhez, adalek e vloaveziou kenta en Iverzon betek m'oa en em gavet e koad Neved. Diskleria reas m'oa en em dennet er c'hoad-se, n'oa nemet evit gellout aesoc'h en em rei holl d'ar bedenn ha d'ar binijenn.

Ne zaleas ket e gwirionez da lavaret kenavo d'e vadoberour.

Heman a oa deuet da garout kement ar zant ma voe glac'haret holl ouz e welout o vont kuit. Mont a reas d'e zikour da zevel e lochenn er c'hoad ha gant ar brasa aked e kendalc'has da bourvei d'e ezommou.

N'hellas, anet eo, derc'hel pell gantan e-unan an anaoudegez en devoa graet eus eun ene ken kaer ha ken santel. E berr amzer ar c'helou a oa brudet tro-war-dro, hag eur bohl tud a ziredas daved ar zant. C'hoarvezout a reas burzudou niverus, hag an ekleo anezo a zeuas betek diskouarn ar roue Gradlon, eur c'hristen eus ar re wella. Madelezou ar prins a oa anavezet dre bevar c'horn ar vro. Kement den er boan pe en dienez a gave ennan eun tad hag eun difennour.

Gradlon a zeuas eus Kemper da welout Ronan, hag ar zant a gemeras tro eus ar weladenn-ze evit digas da zonzj d'ezan fraesoc'h c'hoaz eus e zeveriou a roue. Distrei a reas d'ar gêr startaet en e feiz ha leun a istim evit ar manac'h santel.

Goude beza kelennet ar Roue, Ronan a zonzjas ivez ober an hevelep labour e kenver ar re holl a zeue d'e gaout. Evit diskouez eo leal hag eun

mennoziou e galon, hag oa dishenvel eus ken alies a zorser ne glaskent nemet rouza ar bobl, Ronan a bede war ar glanvourien hag a roe d'ezo ar pare.

E-touez ar gwazed aketusa da zont d'e zelaou, an den Doue a anavezaz buan an hini en devoa hen digemeret ker mat en e di. Heman ne felle ket d'ezan koll eur ger eus ar c'homzou a goueze diwar e vuzellou hag o dalc'he ar muia ma c'helle gantan en e galon.

Met Keban, e wreg, a gavas abeg e kement-se hag a damallas he fried da zilezel d'everiou e stad evit redet da glevout sorc'hennou goullo. Droug bras enni ez eas, eun deiz, da lochenn an ermit hag e rebechas d'ezan gant kounnar klask lakaat disparti etre e hini koz hag hi. Ronan a respontas d'ezi n'edo tamm ebet en e zonz ober kement all hag he c'helle eta beza dinec'h-kaer: « Stad ar briedelez, emezan, a zo aotreet gant Doue, hag an den ne c'hell ket dispartia ar pez a zo bet unanet dre liamm ar zakramant. » Lavarret gant dousder, ar c'homzou-se a zioulas Keban evit eur predig amzer. Piou oar ha n'he devoa ket, d'ar mare-se, lakaet en he fenn koll ar zant, dre eun taol fallagriez?

Heman a gendalc'he, a zeiz da zeiz, d'en em zantelaat muioc'h. Tremenn a rea al lodenn vrasa eus e amzer o pedi hag oc'h ober vad da ene e nesa. Den ebet mui ne zalc'he douetans diwar e benn: evit an holl Ronan a oa eur servicher

leal da Zoue. Hen diskouez a reas a-barz pell, en eun doare splann awalc'h: « Eun dervez, ma fistroe eur bleiz d'ar c'hoad, o tere'hel eun danvadez gantan etre e skilfou, ar zant hag a oa o pedi war dreujou e zor, a roas urz d'al loan gouez da ziskregi diouz e breiz. A-vec'h m'en devoa lavaret e gomz ma c'hellas an danvadez paka he frankiz. Ar manac'h a voe mall gantan klask ar perc'hen evit he restaol d'ezan. » (D. P.)

Eun hevelep burzud en em gavas ouspenn eur wech ha fement-se a lakaet doujans an holl da greski evit Ronan. E kreiz ar meuleudiu a zave eus ar c'halonou, unan koulskoude a gendalc'he da vaga gwarizi en e enep, hounnez oa Keban.

Ar gwall vaouez-se a voe en em lakaet, a-nevez, da zourna a hep seurt gevier diwar-benn ar zant « a oa, emezi, an diaoul en e gorf hag ouz e zikour d'ober e daoliou strobinnellerez. A vleiz, n'oa bet biskoaz hini, nemet Ronan e unan, a ouie brao bras c'hoari e droiou kamm evit gounit ar c'hant ha brud vat ».

Ne c'helled mui gortoz, ret oa en em zizober, er c'henta amzer, eus eun den ken danjerus ha ken fall, en eur lakaat an tan warnan pe en eur hisal eur vandenn chas a rafe d'ezan tec'hout buan eus ar vro.

« Kalz pe nebeut, ar gaou atao a vez kredet. » Keban a voe kredet kant meur a hini. Met o veza ma ne felle da zen kas an traou war araok, hounnan a isignas eur gaou c'hoaz spontusoc'h. Bet

he devoa eur verc'hig. Dont a reas en he fenn he c'huzat en eun arc'h hag embann, dre holl, oa bet laeret ha debret gant Ronan.

Daoust d'ar zonzj he devoa bet da lakaat eun tamm boued bennak en arc'h, ar plac'hig a varvas, ha ne voe ket pell. Epad an amzer-ze, Keban, tiz warni, a rede dre ar vro a-bez, o teurel ar bec'h war ar zant. An hardisegez e devoe zoken da vont beteg e lochenn evit leuskel warnan eur bern malloziou euzus. Ar pezh divergont a damalle hag as-tamalle Ronan dirag eun niver bras a destou hag, evel peur-gollet ganti he fenn, a roas da anaout ez aje he-unan, kenta ma c'hellfe, da gas he c'hlemmou da balez ar Roue. Setu ar pezh a reas: « Ronan, emezi, a en em c'hra bleiz, pa gar, hag evelse eo en deus lounket d'in va merc'h. » He c'hrampouezenn a droas ker brao, ma teuas a-benn da daoler ar strafuilh e spered Gradlon, en despet ma kredet start betek neuze oa Ronan eur zant. « N'eus ket da varc'hata, a lavaras, dereat eo ober eun enklask war ar pezh az peus diskleriet, gervel a rin eta Ronan da zont aman d'en em zidamall, evit ma vezo gwelet sklaer e pelec'h eman ar wirionez. » (D. P.).

Dare e voe da Ronan mont dirag ar Roue. En em gaout a reas evel eun torfetour, chadennet ha dalc'het herr warnan. Da c'hortoz beza galvet dirag al lezvarn, ar zoudarded hen taolas en eun foull-bac'h. Met ar Spered Santel n'hen dileze ket, hag a roas d'ezan da anaout, ez oa bet Ke-

ban, hec'h unan, kirriek da varo he merc'h, en eur he c'hloza en eun arc'h. « Kerkent ha ma voe digaset dirag ar roue Gradlon, ar prins-man, hep klask gouzout pe e teue Ronan a-berz Doue pe a-berz an droug-spered, a zonjas diluia ar gudenn, en e c'hiz. Mard' oa gwir e teue a-berz Doue, Doue ne c'helle ket dilezel e zervicher. Rei a reas eta urz da zistaga daou vell ki war Ronan, o kredi ma z'oa eur zant, ar re man ne rafent droug ebet d'ezan. Ar chas a zailhas war Ronan, digor ganto o skilfou, met d'ar mare ha m'en em daolent warnan, leun a gounnar, ar zant a zavas e zourn evit ober sin ar groaz hag a lavaras: « N'ez it ket larkoc'h, Doue her gourc'hemenn d'eoc'h. » Hag al loened habaskaet, ken huan ha tra, a c'hourvezas e-harz e dreid, evel m'o defe bet c'hoant da gaout e vennoz.

Estlammet, Gradlon a dosteas neuze ouz Ronan en eur lavarout: « Ma vije bet gwir ar pezh a damaller d'it, biken ne vefes bet espernet gant dent ar c'has-se, o deus, adalek vremen, dispennet kement a dud kablus. Met, p'he deus da zantelez kaset da netra ar mennad hon devoa sonjet ober en da enep, hag hep doujans ebet evidout, eo sklaer hag anat e servichez ar gwir Doue, hag eo dre e skoazell galloudus, az peus gellet mont e-biou d'ar roued stignet dirazout. » (D. P.)

Keban, a c'heller kredi, a gavas fall an traou. En he dallentez e falvezas ganti mont eur wech muioc'h dirag ar varnerien evit tamall da

Ronan da veza debret he merc'h. Ar zant n'en devoa ket a boan o respont : « Te 'peus c'hoant lavaret eo me em eus debret da verc'h, ha me lavar, eo te da unan az peus he c'huzet en eun arc'h, evit ma vije kredet buanoc'h. Ra blijo breman gant ar Roue, hor Mestr, kas unan bennak eus e zervicherien, anavezet dre e lealded hag e feiz, betek ho ti: kaout a ray ar c'hrouadur en arc'h, nan mui beo, met maro abalamour d'an taol fallakr az peus graet. »

Gradlon ne gavas ket awalc'h dibab testou evit mont betek ti Keban, e unan e c'hoanteas gwel gant e zaoulagad. Ar bugel a oa en arc'h, e gwirionez, ha maro, evel m'en doa lavaret Ronan. O klevet kement all, ar bobl holl a yeas eun **droug ker bras ennan**, ma vennas labeza Keban war an taol; her graet en defe zoken, anez da bedennou ar zant, a c'houlennas truez evit ar becherezh, en eur zigas da zonz eus komzou an Aviel: « Pedit evit ar re a ra gwall-vuhez d'eoc'h hag ho tamall e gaou. » Ronan a lavaraz c'hoaz d'ar re a oa ouz e zelaou: « Mar d'oc'h prest d'en em erbedi, holl asamblez, ouz Roue an drugarez, ma plijo gantan frealzi ar vaouez ankeniet-man, me ive, eus va c'hoztez, a zo prest da aspedi Doue, a unan ganeoc'h eviti. » (D. P.)

Keban a reas an neuz da veza glac'haret: daelou puilh a skuilhas, ha Ronan a reas d'ar bugel distrei a varo da veo. Hag an holl a gouezas d'an daoulin evit trugarekaat Doue eus eur burzud ken kaer.

Ar vrud eus ar pezh a oa c'hoarvezet en em skignas tro-war-dro, buan ha buan, hag a lakeas muioc'h mui a dud da ziredek, a bep tu, evit gwel gant ha klevet an ermit santel; evelse eo e voe digoret an hent bras kenta, etre Kemper ha lochenn sant Ronan.

Brao oa da Geban chom hiviziken sioul ha trugarekaat ar zant eus e vadelez en he c'henver. N'eo ket siouaz ar pleg mat a gemeras. Gwasoc'h eget biskoaz, hec'h embannas d'ar re a gare he zelaou « en devoa Ronan, hag a zebante beza eur skouer a c'hlanded, graet ar fall ganti ». (D. P.)

Sonjal a rae e vije, aes awalc'h, kredet ar gaou-se, hag e lakafe ar warizi da zével e kalon he fried. An ekleo eus ar pezh a lavare a-nevez Keban diwar e benn a zeuas betek diskouarn Ronan. Ha respont a raje evit en em zifenn? N'her greas ket, met o veza lavaret kenavo d'ar re a veve en e serr, e kuiteas e lochenn « en eur rei da anaout diaraok, ne zaleje ket Keban ar vaouez fallakr, da veza skoet gant dourn Doue evit kement he devoa graet en e enep. » (D. P.)

Goude meur a zervez bale, Ronan a zigouezas e Sant René, tost da Hillion, en eskopti Sant-Brieg. Enó, en devoa an eur-vat d'ober anaoudegez gant eun den diwar ar maez, a roas laouen digemer d'ezan en e di. Met Ronan, o veza roet da c'houzout d'e vadoberour e c'hoantae beva e unan, evit gellout aesoc'h en em drei ouz ar bedenn hag ar binijenn, heman en em ginnigas rak-

tal da rei an dourn d'ezan da zével eul lochen-
nig. Ha goude eun nebeut bloaveziou tremenet
el lochennig-se e rentas e ene santel da Zoue. Eun
deiz m'oa aet, evel kustum, da gas eur begadig
boued d'ar zant, an den diwar ar maez her c'ha-
vas astennet en e lochen, sklaset gant ar maro ;
bez en devoe eur c'hlaç'har vras. Anaout a rae
santelez Ronan, a oa aet ar vrud anezi, pell
ac'han hag ec'h en em lavaras: « Mac'h emban-
nan ar c'helou, petra en em gavo? Hep dale e
vezo goulennet relegou an ermit santel evit o la-
kaat en eul lec'h all dereatoc'h. » Eur zonz spon-
tus, ha santel war eun dro, a dreuzas e spered:
dere'hel gantan eul lodenn eus korf Ronan. Setu
ar pezh a reas. O veza distaget ar vrec'h zehou
diouz ar c'horf maro, e tigasas d'e di ar releg
presius. « Met pa dostae ar mintin, e welas a-
dreuz e gousk eun dra euzus. Dihunet en eul
lamm, e santas en e gichen, en e wele, e vrec'h
zehou e-unan, distag diouz e gorf. Ar boan a reas
d'ezan hirvoudi kement, ma tivorfilas holl dud
e di ha ma tiredjont da welet ar pezh a oa c'hoar-
vezet. An amezeien a en em gavas ive prestik
war al lec'h. Ar reuzeudik ne nac'has netra outo
eus ar pezh en devoa graet hag eus ar pezh a voe
digouezet gantan. Eun den koz hag a voe aet d'e
gaout, a roas ar c'huzul da zistrei brec'h Ronan
d'al lec'h m'oa bet kemeret. « Evit da vrec'h da
unan, emezan, ni hel lakay tost da hini Ronan,
evit ma plijo gant ar zant he lakaat ive en he flas.
Ni a yelo betek lochenn ar zant evit pedi

Doue da zellout a-dreuz ouzit ha da bardoni
d'comp hor pec'hejou.

Kerkent erruet el lochenn, brec'h Ronan a
yeas, anezi hec'h unan, da gemeret he flas ha d'en
em staga ouz ar c'horf. Pedi 'voe graet; hag epad
ma peded, an den a zivaske poaniou garo a goue-
zas ar c'houked warnan; hag epad e gousk « E
vrec'h, e unan, a zeuas ker brao d'he flas koz, ma
vije bet diès kenan gouzout e pelec'h oa bet graet
an disparti. »

O klevet ar burzud nevez-se, eur bobl tud a zi-
redas war-du lochenn ar zant ; pennou bras ar
vro a zeuas ive hag e savas diviz diwar-benn pe-
lec'h e vije beziet ar zant. Evit trouc'ha berr, e
voe selaouet ali eun den fur a roas kuzul da la-
kaat ar c'horf war eur c'harr, stlejet gant daou
ejen, « Doue, emezan, a ouezo ar gwella ren ar
jao, d'al lec'h dibabet gantan, evit digemeret re-
legou e zervicher ». Pa voe meneg da zibrada ar
c'horf ha d'hen lakaat war ar c'harr, konted Breiz
hag a oa eno, a c'hoanteas kaout an enor-ze.

Ne c'helljont ket dont a-benn. Kont Kerne hep-
ken, daoust d'ezan da veza kollet an nerz en eur
vrec'h, er brezel, a zibradas ar c'horf, evel en eur
c'hoari, hag en em gavas diwar-neuze dibistik
kaer.

Kement-se a oa eur merk eus bolontez Doue.
An ejenned a en em lakeas en hent, ambrouget
gant eun niver bras a dud, betek m'en em gavjont
gant eun dachenn hanvet Toul-Balen, tostik da

Goad Neved, en andred-se m'en devoa Ronan graet da verc'h Keban sevel a varo da veo, e chomjont a-zav.

Keban, ar pezh fall, a oa eno c'hoaz, hag atao he c'halon leun-barr a gasoni. Eur wenorvez oa hag ober a rea, en deiz-se, he c'hoüez, hep doujans na resped evit gwad Jezuz Hor Zalver.

Kont Kerne a destamantas, neuze da zant Ronan ar vro a ya eus al lec'h-se, betek an andred m'oa bet o chom. Kerkent ive an ejenned a gen-dalc'has da vont war araok.

Keban, pa welas ar c'harr o tont, a grogas kement a gounnar enni, ma sailhas gant e go'vaz da skei war gorn unan eus an ejenned ha ni'hen forras en eur leuskel a bep seurt malloziou war he enebour maro.

*N'oa ket he genou peur-zarret
Pa voe gant an douar lonkel
Etouez moged ha flemnou tan
El lec'h a c'halver Bez Keban.*

O tremen ebiou da vez Keban, ar beachour a gav hirio eur groaz maen hag a ya gant e hent hep saludi. Oc'h erruout war gern ar menez, ar c'horn, a oa bet torret gant Keban, a zistagas agrenn, hag a gouezas d'an douar, el lec'h leshantvet breman: « Plas ar c'horn », etre Lokronan ha Plogonneg.

An ejenned a chomas erfin a zav dirag al lochenn bet santeleat gant pedennou ha pinijennou

ar zant. Eno e voe sebeliet, gant lid bras, *Ronan*, unan eus ar zent ar muia doujet ha karet gant ar Vretoned.

Tra souezus, goude ma voe ranket kas d'ar broiou estren relegou kement eus hor sent koz, evit miret na vijent laeret gant an Normaned, relegou Sant Ronan, goude beza bet epad tri c'hant vloaz, harluet e Bro C'hall, o deus gellet distrei da Lokronan, da gemeret o flas. Sonjet e voe rei eur bez dereat d'eur zant ker bras, en eur zével warno eur chapelig eus ar re goanta. Diwezatoc'h korf sant Ronan a voe roet da Iliz Veur sant Kaourintin, el lec'h ma c'hoarvezas meur a virakl. An hini a dlie skriva ar « vuhez sant Ronan », digaset betek ennomp gant *Dom Plaine*, a oa test eus daou anezo: eun den mut a gavas ar prezeg, eun den foll a deuas da veza sioul ha mat e spered. Eun dervez all, eun tan gwall spontus bet kroget e Kemper, a vougas, en eun taol, kerkent ha ma voe digaset boest-relegou ar zant, e kichen.

Hag evel ma voe diazezet kêr Lokournan, e Leon, en-dro da lochenn ar zant, a-zioc'h ar gwer-niou, ar pezh he deus graet d'ezi beza hanvet Lokournan ar Fank, evelse ive, en-dro da lochenn Sant Ronan e Kerne, eo e voe savet kêr Lokournan Koad Neved.

An DEVOISION da SANT RONAN

Molenez

Lavaret hon eus a-vreman ar vad divent a reas sant Ronan da Voleniz, en eur lakaat da ziwan eun eienenn zour en enezenn-se, ken dibourvez. Biskoaz abaoe an amzer-ze, n'eo bet disec'het ar puns a zoug atao hano sant Ronan. Tost eo d'ar presbital, ha n'eus nemetan o rei dour da Voleniz, hed ar bloaz, hep ehan. Eur puns a c'hiz koz eo. Eyit tenna dour anezan, pep hini a zigas eur sailh hag eur gordenn; ha dre nerz an divrec'h eo e saver d'ar gorre ar sailhad dour. Risklus awalc'h eo hen ober. Kouezet ez eus bet zoken e strad ar puns tri pe bevar den. Met, dre skoazell sant Ronan, daoust d'ar puns da gaout pemp pe c'houec'h metr dounder, hini anezo n'eo be gwall c'hloazet.

N'eo ket souezus eta e vefe Molenez devot da sant Ronan. Patron an iliz parrez eo, eun iliz bet savet e 1881. Kaout a reer er c'heur, eus tu an Aviel eur skeudenn eus ar Sant. A drev d'an Aoter Vras, e weler war eur werenn livet (1904) sant Ronan o touara e Molenez evit prezeg an Aviel. War banel kreiz ar prenestr eman sant Ronan,

Iliz Molenez

(Cl. L. B., Dijon).

en e sav war eur garreg, gwisket evel eun eskob.
En dro d'ezan eun toullad menec'h daoulinet. Ronan a brezeg da dud an enezenn, lod en o sav, lod all azezet, holl ouz e selaou gant aked. E harz treid ar Sant, eur c'hassed hag eul legestr kaer: da besketerien krestenneged eo e komz. War ar werenn, e lenner: « Sant Ronan o tont eus Breiz Veur a ziskenn e Molenez. » Moleniz o deus eun tamm eus eskern sant Ronan, bet roet d'ezo gant an Aotrou'n Eskob Serjant, d'ar 15 a viz du 1859. Eur paper a zo ivez, sinet gant an hevelep eskob, hag a zo eun testeni eo e gwirionez an eskern-se, tammou eus korf ar Sant.

Breiziz, mortoloded ha kouerien, a blij d'ezo farsal. Ne reont ket a fae war ar pense. Kement-se a ra d'eomp kompren perak n'eo ankounac'haet c'hoaz, ma ne vez ket lavaret ken alies ar bedenn amzereat-man

Itron Varia Volenez

Digasit pense d'am Enez!

Ha c'houi, aotrou sant Ronan

Na zigasit ket evit unan:

Digasit evit daou pe dri

Evit m'en devezo 'lod pep hini.

(« Kelaouenn geltiek » III 200.)

Setu aman ar c'hantig a vez kanet e Molenez en enor da batron ar Barrez.

Kantik Sant Ronan

Ton: *Itron Varia Rumengol.*

DISKAN :

*Pedomp, pedomp a greiz kalon
An aotrou Sant Ronan or patron
Ma c'hellimp, gantan kennerzet
Var e roudou bepred kerzet.*

Sant Ronan, patron benniget,

E doujans Doue oa savet,

Ha merkou roaz, iaouank c'hoas,

Oa ennan danvez eur zant braz.

O Sant patron, grit d'eomp ive

Selaou ervad komzou Done,

Hag ato heulia penn da benn

Kenteliou mat or beleien.

Ha pas zeui ' hon heur diveza

Deuit, ni ho ped, d'hor c'hennerza;

Goulennit deomp digant Jesus

Eur maro santel hag eüruz.

Lokournan (e galleg Saint-Renan)

Eskopti koz Leon

An hano a ziskouez splann piou a savas ar ger. Lokournan Leon pe Lokournan ar Fank eo « lec'h Ronan ». Ar barrez diwezatoc'h en em lako dindan e skoazell en eur sevel he iliz e Toulanaon.

Betek amzer an dispac'h bras, Lokournan a chomo stag eus kouent Menec'h Sant Vaze-Penn ar bed.

Wardro Pask 1760, e krogas an tan gwall en iliz dre zieveded unan eus ar gurusted; met relegou sant Ronan dalc'het kloz, en eun dourn houarn, er sakreteri, ne voent ket devet. Anavezet int bet gant an Aotrou 'n eskob a Boulpiquet evit beza tammou eus korf sant Ronan, ha sina a reas d'ar 26 a viz mezeven 1839, eur paper evit hen tetesnia. Met araok hen ober, e klevas testou diniver diwar-benn ar relegou-se. Setu unan eus ar skridou a zo bet graet implij anezan evit diskouez splann oa gwirion ar relegou:

« Wardro ar bloaz 1760, e fin gousperou goueliou Pask, unan eus ar gurusted, dre zieveded, a lezas eur glaouenn-tan bennak da goueza eus an esansouer er sakreteri iliz Sant-Ronan, hag an tan a grogas en noz warlerc'h er sakreteri, hag a zevas ar plas-se hag ar penn uhella eus an iliz

pe ar c'heur, ha koulskoude relegou sant Renan, hag a oa en eur voestig, er sakreteri, n'o devoe droug ebet, ar pezh a reas d'ar persoun, an Ao. Berthou, o diskouez d'ar barrisioniz en eur lavararout d'ezo:

« Goulenn a rit miraklou? Sellit, setu aman unan, relegou ho patron n'o deus bet an distera droug; an tan en deus o diwallet », quod vidi et audivi a lavaras an Ao. Poullaouek. Testenia a ran beza skrivet kement-man ger evit ger: An Hir, persoun e Sant-Renan, e 1837 ha 1838. »

Da c'houde an tangwall e voe ranket dilezel an iliz parrez, war nes koueza en he foull, evit mont da chapel Itron Varia al Levenez, a zeuas evelse da veza iliz parrez Lokournan, e 1773. Porched an iliz goz a voe diskaret e 1861, ha kaset tamm aman, tamm ahont, evel ma voe bet graet araok d'ar skeudepnou, d'ar beziou, d'ar skoedou.

Iliz Lokournan ne zoug ket ken eta hano sant Ronan. Evelato, hen-man eo bepred patron ar barrez; en abeg da se, e talc'h iliz Itron Varia ar relegou, ar skoedou, hag ar banniel.

Pardon kenta sant Ronan a voe lidet d'an 31 a Vae 1908, en anzer m'edo an ao. Pellerin person kanton. Hen eo a grouas ar gouel, evit entani, krenvaat devosion e barrisioniz e kenver sant Ronan. Ha breman, bep ploaz, d'ar sul warlerc'h ar Iaou Bask, e reomp eur pardon, eun deiz a bedenn nemet ken, eur pardon evel pardonioù gwechall, ha n'eo ket eur gouel evit kaout muioc'h a

(Cl. docteur Dujardin).

Procession relegou Sant Ronan e Lokournan

blijadur. Eur prezeger a zispleg buhez ar Sant, ha kana a vez graet eur c'hantik bet savet gant an **Ao. Roudaut**, gwechall kure e Lanniliz. Ar brosesion, evel just, a ra tro ker.

En iliz parrez ar vremen, meur a dra a zigas d'eomp a zonj eus sant Ronan. Gwelout a reer enni eur werenn nevez flamm, roet d'an iliz gant an ao. **Sephan**, person kanton e Lokournan, a zo livet warni, hervez reolennoù ar vicher, sant Ronan gwisket gant dilhad eskob, en e zourn e vaz, ar mitr war e benn. O pedi eman e tal eun den kousket war eur golc'hed. Tud perc'hennet gant an droug-spered a c'hoari en dro d'ezan. Gwelout a reer ivez Paolig gorniek, d'ezan diouaskell hag eul lost o tec'hout pell-pell.

Dirak ar c'heur, eus tu an Abostol e kaver eur skeudenn eus sant Ronan, eur mitr war e benn, met **baz** ebet gantan. Dougen a ra en e zourn kleiz levr an Aviel serr, hag e zourn dehou a zo savet evit rei e vennoz. Da zeiz ar pardon, e kinkler ar skeudenn a vleuniou hag a c'houlaoennoù, hag azioc'h d'ezi e saver eur volz graet gant voulouz kaêr.

Bez ez eus ivez, er barrez, eur straed hag eur feunteun hag a zoug hano ar Sant. En ti ma vez miret an traou a iliz, e Brest, ez eus eur skeudenn goad eus sant Ronan bet, gwechall, en iliz parrez.

N'oufen echui hep lavarout eur ger, da vihana, eus kaera tra a zo en hon iliz: he henvel a reer skeudenn sant Memor. Eur skeudenn goad

(Cl. docteur Dujardin).

Skeuden Sant Ronan e Lokournan

izel-izel eo, toull dre zindan abalamour da c'hel-
lout he dougen hep riskl er prosesionou. N'en em
giever ket diwar-benn ar skeudenn-ze. Peseurt sant
a fell d'ezi diskouez d'eomp? Ronan? Mesmeur?
Memor? Den, evit c'hoaz, n'hell lavarout war ge-
ment-se ar ger diweza. Ne gav ket d'in e vefe
houn-man skeudenn Sant Memor, rak Memor
peurvuia a vez gwelet e vouzellou ermaez eus e
gof. D'am meno, ez eo ar skeudenn-ze eur skeu-
denn goz eus sant Ronan. Perak, ha penaos eo bet
chenchet an hano? Aze, eman an dalc'h. Marteze
dre zieveztet eul liver berr-boellik. Met lavarou
ar re goz a zo aze, hag evito ar skeudenn a zo
eur skeudenn eus sant Ronan. N'eus ket gwall
bell c'hoaz e veled ar mammou o pedi ar Sant, en
eur rei d'ezan an hano a sant Ronan, da bellaat
diouz o bugale dreist holl klenvejou ar penn. Di-
gas a raent d'ezan bonedou ar vugale, a roed gou-
de-se d'ar beorien o doa bugale da vadezi.

KANTIK SANT RONAN

Ton: *Sur le vieux sol où le robuste chêne!...*

Lokournaniz, en douar m'a zomp ganet
A gendalc'h c'hoaz goude daouzec kant vloaz
Ar c'houezen sakr a zo bet varnhi skuillet
Evit दौरa griziou santel ar Groaz.

Diskan

Euz an eil Lokournan d'eguile,
Breizis Leoun, Breizis Kerne;
A dreuz ar mor unanomp hor c'han,
Eur c'han d'hor patron sant Ronan;
Euz an eil Lokournan d'eguile,
Breizis Leoun, Breizis Kerne.

El lec'hiou-man guechall goude hir emgan
Hor zant patron dre nerz e bedennou
Hen deuz flastret e ben euz an Aërouant
A diframmet e flem euz e c'henou.

Evel ma sav ar voren euz dour ar fank
Da denvalaât an draonien en e heñ,
Var hor bro koz a dreuz koajou doun a stank
En em skigne galloud an Drouk-Spered.

Var Breiz-Izel tenvalijen ar maro
A rene c'hoaz euz eur mor d'eguile,
A dindanhi, mouguet d'an dud en eun dro
Buez ar c'horf a buez an ene.

Mez eur mintin oa, var ribl tenval hor ster,
Guelet Ronan o sevel e lochen;
Ac en e zourn kroaz Jesus-Christ hor Zalver
A zigorras e divrec'h 'uz d'al len!

Sklerijen glan euz e divrec'h burzuduz
En em zile a dreuz ar goumoulen:
Divrec'h ar Groaz henvel euz skouriou skeñuz
'Skube an noz a zivar an draonien!

En em zile sklerijen an deiz nevez
Betec soken eskern ar glanvourien,
Ac a zave eienennou ar vuez
Da redek flour dre ho goazied ien!

En em zile ar sklerijen benniguet
Da arlua spered louz an diaoulou,
Euz korf an dud a vije gantho sammet
D'ho feurvreina gant al loussa ioulou.

Dounnoc'h dounna betec goueled an ene
En em zile sklerijen glan ar Groaz!...
En hon draonien dindan gliz nerzuz an Nenv,
Grizien ar Feiz a bep tu a vleuniaz.

Kreiz ar bleun-ze ac evit ho goudori,
Kear Lokournan, koantik var ribl e len
A ioa guelet o kreski tiik a ti,
E c'hiz d'ar roz, deliennik a delien!...

Tenvaleat eo ar sklerijen zantel
A zistruike euz kroaz an Ermit koz:
Divleunia 'ra traoniennou douç Breiz-Izel;
Var hon eneou 'ma o tisken an noz!

Klevit, klevit euz a Doul-beunz-aneval (1)
O tilammet an Aërouant koz;
Klevit, klevit hed hon aochou o trouzal
E iouc'haden spountuz e kreiz an noz!

Mil bloaz eo bet sioul a didrouz o c'hedal
En eur c'horri trenkoc'h trenk e vilim;
Joa o lemma euz garrek e dael tenval
Skilf e graban evel euz eur vlerim.

Sent koz, eb aoun e uz ho stolen peuz vreinet,
An enebour ac hen a vo deomp trec'h?
Ma o tispenn bugale ar Vretouned
Betec siouaz var bez Kergournadec'h. (2)

Freuzet ganthan labour Sent koz Breiz-Izel,
Prest dindan skilf a flem an Aërouant,
Breiz a rento, o Jesus, o koad santel.
Silet enhi da zeiz e badiziant!

Prest a redo elec'h goad an Oan dinam
En hor Mam Bro bilim lor gant e goad,
Bilim ar flem e poa, o Guerc'hez, hor Mam,
Flastret guechall gant seul pounner ho troad.

Sent koz, hastit da zisken var hon aochou,
Ganeoc'h sounnet ho paz aour a Eskob;
Deuit da stleuja var bouez skoulus ho stolennou
An Aërouant euz a douez ho Pobl!

(1) Toul mor oa bet enhan beuzet gant sant Paol an Dragon, var aochou Enezen-Vaz.

(2) Kergournadec'h eo an hano roet d'ar Breizad iaouank a zikouras sant Paol da drec'hi an aneval.

Gant ho paz aour skoït var hor c'halonou
Evel guechall var reier Breiz-Izel,
Da nevezi enho an eiennou
Euz goad Jesus dizec'het arok pell!

Sankit startoc'h e kreiz rec'hel hon douar
Grizienou doun ar Feiz o peuz hadet,
Ma ne hello biskoaz avel e diskar
Nac hor skuba, ni dindanhi bodet!

Diskan

Euz an eil Lokournan d'eguile,
Breizis Leoun, Breizis Kerne;
A dreuz ar mor unanomp hor c'han,
Euz c'han d'hor patron sant Ronan;
Euz an eil Lokournan d'eguile,
Breizis Leoun, Breizis Kerne.

IMPRIMATUR :

Lambézellec, 25 mai 1908.

A. GADON.

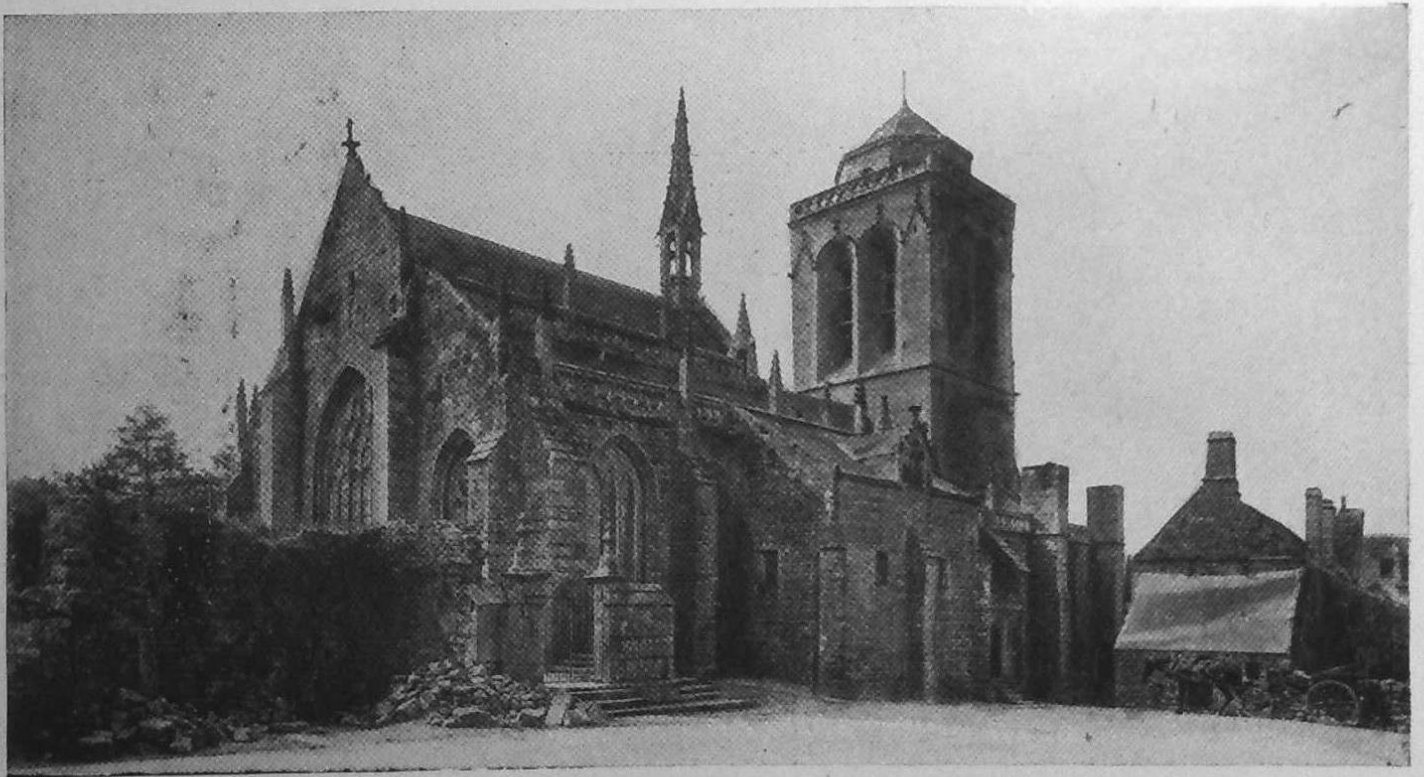
Lokronan (Eskopti Kemper)

E Leon eta n'eo enoret ar sant koulz lavaret nemet e Molenez, hag e Lokournan, hag ivez e Lanrivoaré. War aoter ar Galon Sakr e kaver en iliz-man eur skeudenn goad a sant Ronan.

E Kerne eo dishenvel-tre. dreistholl e Lokronan. Meur a levr a vefe tro da skriva diwar-benn iliz ar ger-man, ar gador brezeg, chapel ar peniti, enni bez sant Ronan, e gloc'h, irc'hier ar relegou, ar bladenn-galir, ar groaz, hag ivez diwar-benn ar c'hantikou savet en enor d'hor Sant. Ne roomp d'eoc'h aman nemet eun diverra eus ar pezh a welot pa c'hellot mont di d'ober eun tamm tro. N'ho pezo ket a geuz.

N'eus sant ebet e Breiz, hep e bardon, pe e birc'hirinaj. Ronan, evel ar re all, en deus e bardon, hag edoug ar bloaz e tired da Lokronan meur a birc'hirinaj, chachet, a dra sur, gant ar Sant, met ivez gant an traou kaer a zo da welout eno, ha gant ar vro, a bez, a zo eun dudï sellout outi.

« Pardon bras sant Ronan, d'an eil sul a viz gouere, a zo brudet abalamour d'an Droviny. An « Droviny » eo an hent a rae gwechall ar Sant, e-unan, war yun eur wech er sizun, hag en devoa wardro teir leo hirder. Devosion vras ar Gerneviz eo an Droviny. An neb n'her raio ket ez-veo, a

Iliz Locronan

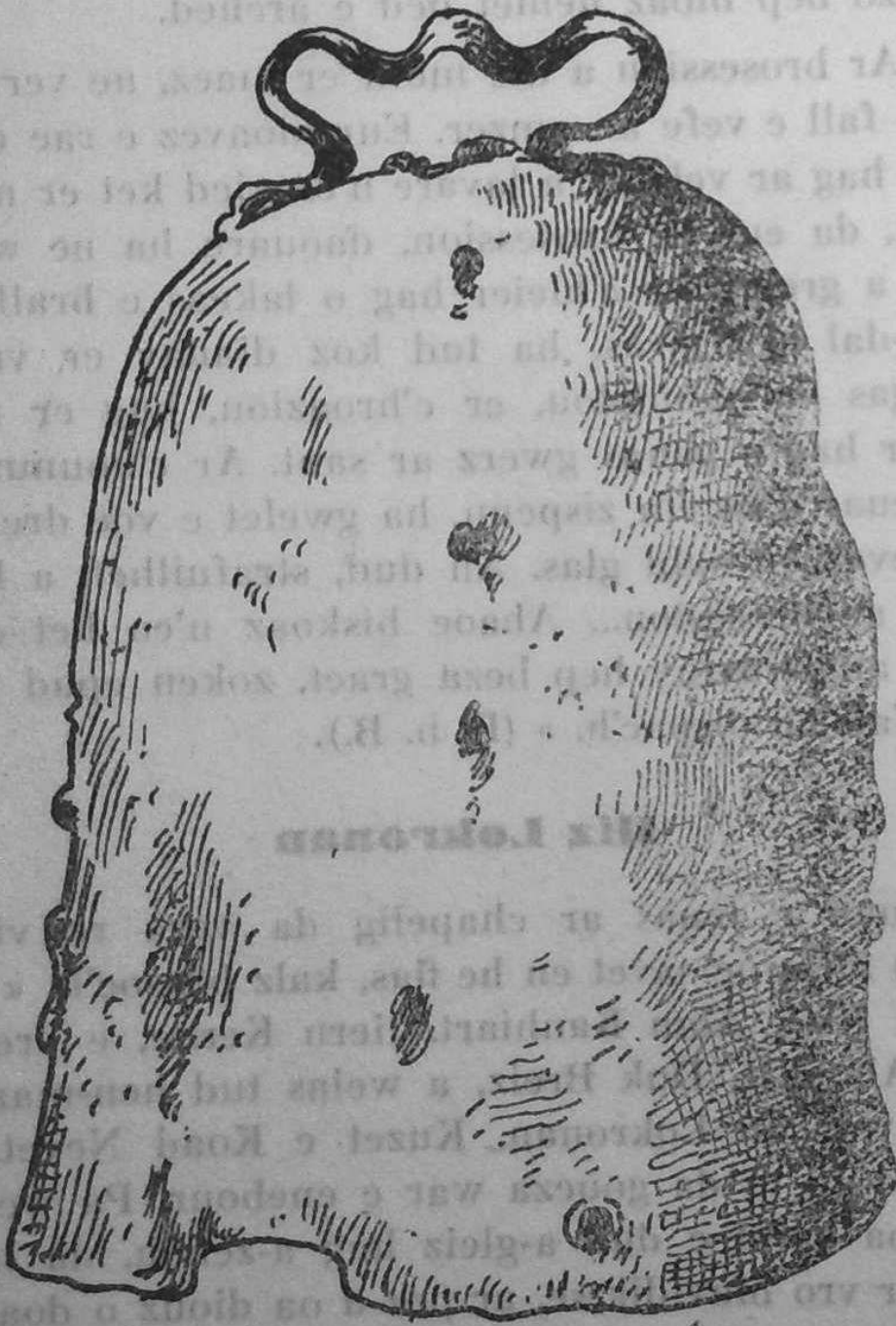
(Cl. L. L.).

lavarer, a ranko hen ober goude e varo, ha ne gerzo bep bloaz nemet hed e arched.

Ar brosession a dle mont er maez, ne vern pe-gen fall e vefe an amzer. Eur bloavez e rae dourbil, hag ar veleien a lavare n'ez ajed ket er maez, met, da eur ar brosession, d'auarn ha ne weled ket a grogas er c'hleier hag o lakeas e brall; an nor-dal a zigoras, ha tud koz dianav er vro a grogas er pannielou, er c'hroaziou, hag er relegier hag a ganas gwerz ar sant. Ar c'hoummoul a deuas d'en em zispenn, ha gwelet e voe dreizan, a nevez an oabl glas. An dud, strafuilhet, a heulias ar brosession... Abaoe biskoaz n'eo bet chomet an Droviny hep beza graet, zoken epad amzer fall an dispac'h. » (F. h. B.).

Iliz Lokronan

Buan e teuas ar chapelig da veza re vian. Unan all a oe savet en he flas, kalz brasoc'h. « Er bloaz 1031, Alan Kanhiart, tiern Kerne, e brezel ouz Alan III, Duk Breiz, a welas tud hen-man o vale war du Lokronan. Kuzet e Koad Nevet, e klaske an tu da goueza war e enebour. Pa welas en doa kaset e dud a-gleiz hag a-zehou, da laerez, er vro binvidik-se, ar pez a oa diouz o doare, e roas urz d'e varc'heien da sailha war al laerion. Breiz-Uheliz, ar re anezo ne voent ket distrujet a dec'has buhana ma c'helljont, hag an tiern Alan, evit seveni al le en doa graet ma chomfe ar gounid gantan, a savas da sant Ronan eun

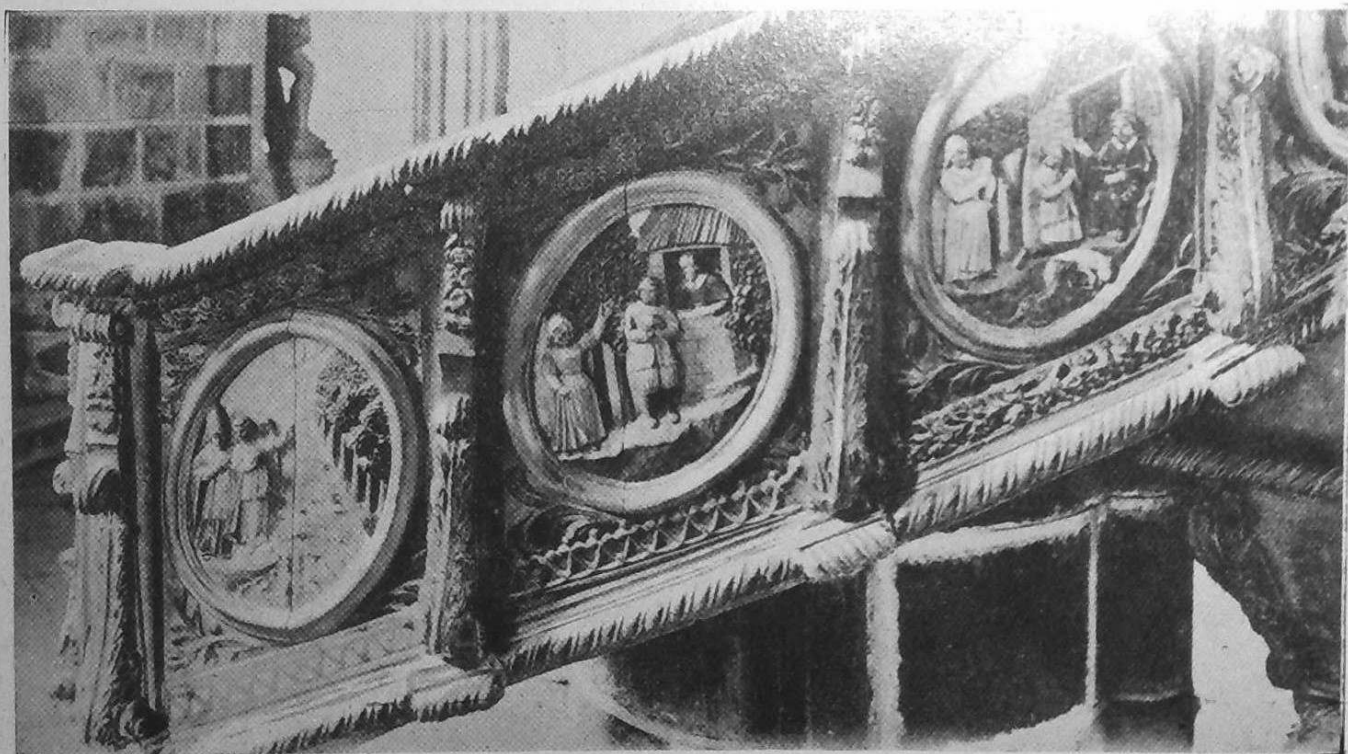
(Dessin de Le Guennec).

Kloc'h sant Ronan

(Col. Villard, Quimper).

Kador prezeg iliz Loeronan

(Cl. N. D.).

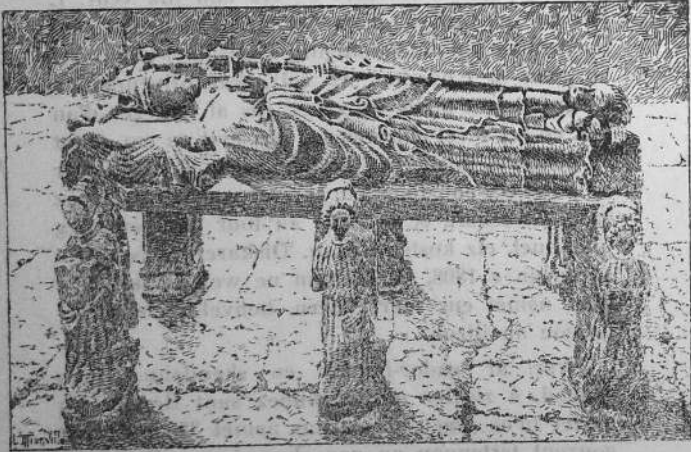
Kador prezeg iliz Locronan

iliz kaeroc'h eget ar genta, hag e stagas outi le-
veou bras. » (F. h. B.) Eleiz a brinsed all c'hoaz
a hinvidikeas tenzor an iliz.

An iliz a vremen a zo bet savet er pemzekvet-
kantved gant Per ar Goarager, hervez reolennou
an ilizou gotek. Lavaret e vefe eun iliz veur. E
teir vali eo rannet, dispartiet an eil eus eben gant
hordennou kolonnennouigou, a sav uhel-uhel, evel
ar gwez er c'hoadou. Ar volz, war ojivennou, a
zo graet gant mein. Pa zeuer eus al leur-ger d'an
iliz, eo ret sevel eun nebeud diri evit en em gaout
er porched, mistr, hag hanter-gelc'hiek. A-gil war
ar porched, eun tour teo, skrivet warnan ar bloaz
1483. Gwechall, ec'h echue an tour gant eur beg
uhel-huel, eiz kostez d'ezan. Diskaret eo bet gant
ar gurun e 1808, ha breman ne weled mui en e
blas, nemet eur seurt letern, henvel-rik eus laz-
lutigou an ilizou.

War ar gador-brezek eo skeudennet nao
skoued, a ziskler mister, buhez sant Ronan. En
amzer m'oe graet, ne goustas nemet 350 lur. Evit
gouzout testennou an nao skoued-se, sellout ouz
leor an aotr. Perennes, Sant Ronan hag an Dro-
viny.

Ar chapel a zo stag ouz an iliz, e tu ar C'hreis-
teiz, a zo bet savet gant an Dukez Anna. Hi eo
ivez, emichans, an hini a lakeas ober bez ar Sant.
He merc'h, Rene, a beurechuas al labour hag a
lakeas sevel war ar chapel eun tour gotek, drant
ha mistr, skanv gant e brenesteier.

Bez Sant Ronan.

(Dessin de Le Guennec).

Skoued var bez sant Ronan Locronan

Kloc'h ar zant. — En eun arc'h, d'ezi stumm eur c'hloc'hti, e weler a istribilh kloc'h sant Ronan, henvel awalc'h ouz hini Sant Paul. Er brosession e vez douget ar c'hloc'h-se, deuet gantan eus an Iwerzon evit gervel ar gristenien. P'en deveze c'hoant da zigeri eun hent dirazan er c'hoajou, awalc'h e oa d'ezan her seni evit lakaat an drez hag ar strouez d'en em ranna, darn a-gleiz, ha darn a-zehou. E-kichenn bez ar Sant eman.

Bez ar zant. — Ar bez a zo en iliz n'eo ket bez kenta sant Ronan. Gwelet a reer sant Ronan skeudennet en eur maen, gourvezet war eun daol-vaen, gwisket henvel eus eun eskob. An daol m'eman ar skeudenn-se warni, a zo harpet war c'houec'h skeudenn-all a dalv da bilierou. Eur skrivagner brudet a Vro-C'hall, Andre Theuriet, deuet da Locronan a welas ez oa talier an diaoul goloet a grenchadennou. Ar glanvourien, goude beza en em stlejet dindan an daol vaen evit parea, a grenche gant dismegans war diadre Paolig.

Kizellet ez eus ivez war ar bez unnek ardamiez. Hini anezo ne lavar d'eomp pe da vare e vev savet ar bez.

A-gleiz d'an Aoter-vras, diou skeudenn eus ar Sant.

Bez' ez eus ivez eur c'halir hag eur bladenn-galir, graet en arc'hant alaouret. War ar bladenn eo treset skeudenn sant Ronan.

Ar relegou. — Diou gostenn d'ar Sant, klozet

Dessin L. Le Guennec.

Skeuden sant Ronan var pladen kalir iliz Locronan.

en irc'hier arc'hant a zo e Lokronan. Unan anezo a ziskouezer en unan eus chapelioù gorre ar Menez epad eiz devez an Droviny, hag ar beleg en deus oferennet eno, bep mintin, doug ar gouelioù, he c'hinnig d'ar gristenien da boket. Eben a ziskouezer e chapel ar peniti.

Ar feunteun. — Dibaot eo e Breiz ar chapelioù hep o feunteun. Lokronan he deus he hini. Ne zoug ket koulskoude hano sant Ronan, ober a reer outi feunteun Itron Varia ar C'helou mat, ha Sant Itrop. War zouarou Plonevez-Forzay, parrez stag gwechall eus Lokronan, eman breman feunteun Sant-Ronan.

Pep sant breizad en deus ivez e bardon. Komzet hon eus dija eus an Droviny, pardon sant Ronan. Neb a c'hoantaio gouzout hirroc'h diwar e benn a gavo displeget el levrig gallek « Saint Ronan et la Troménie ». An hent a heuil ar brosesion, hano ar chapelioù a weler, hanoioù ar sent a beder... ha kement tra diwar-benn ar brosesion. Abaoe ar Pab Gregor XVI, e c'heller gounid eun induljans leun en eur ober an Droviny, gant ma vezo sevenet, ouspenn, ar pedennou a zo merket.

Evel just, ar bardonerien a gan, oc'h ober an teir leo-se. Met ne blij ket kalz d'ezo ar c'hantikou nevez savet, daoust pegen kaer int bet troet. Pa stager avat gant ar werz goz, ar « Bedenn da sant Ronan », e kruz ar vro a bez: an holl hen anavez, hag evel ma vez kanet war don ar c'han-

tik *D'hor Mamm Santez Anna*, n'eus ket eur Breizad hag a chom sioul. Neuze ivez e valeer kalz gwelloc'h. Ha p'en em gaver e traon ar menez, e weler paotred ar bannieloù o vont war gorf o roched evit pignat d'an nec'h.

Eun dudi oa e 1929, pa ris va unan an Droviny. Hep ehan e tremene ar birc'hirined. Holl e pokent da vez ar Sant. Ne welis hini koulskoude o tremen a ruzou dindan ar bez evit en em virout ouz ar boan izili.

Neb a gav d'ezan eo prest ar feiz da vervel, e Breiz, ra 'z'ay da Droviny Lokronan. P'en devezo gwelet an holl wazed a zeu di oc'h ober teir leo, diskabel, ar chapeled en o dourn, lod anezo o zreid e chaosoneier, o boteier en o daouarn, e chencho buan e vennoz.

Daoust d'in da veza pirc'hirin, n'hellen mirout da veza medisin. Poan a rae d'in gwelout an niver bras a dud kamm. Eun druez hag eun estlamm oa sellout outo o sevel gant diribin ar menez. Ar wenojenn rust, maenek, warni gestennou sec'h ha risklus a lakae, bep an amzer unan bennak da goueza, zoken ar baotred vat evel an dougerien pannieloù, koz ha yaouank, gwazed ha merc'hed, paour ha pinvidik. Erruet d'an nec'h, o doa gounezet eun tammig-ehan. E gemer a rejont e tal « Chapel ar sonj » da c'hedal selaou ar brezegennou.

Bep bloaz, d'an eil sul a vis gouere, e vez pardoun bian. Pardon bras an Droviny ne vez lidet

nemet bep c'houec'h vloaz, d'an eil ha d'an trede sul a viz gouere. Guehall goz eleac'h c'houec'h vloaz ez oa seiz vloaz etre pep pardon bras. Kemant-se zo añet var reolenn-mortuaj ar barrez, e Sant Vaze-Kemper evit ar bloaveziou 1622 ha 1655, Lenn a c'heller var reolenn an dispignou iliz Plogonnec eun hevelep testeni hag ouspenn meneg 'zo eus an dispign a eiz real graet evit ar re a zougas kroaz ha banniel ar barrez, en Droviny, er blavez 1646.

Ma vez en amzer-vreman perc'hirinned a vandennadou oc'h ober an Droviny, daoust d'ar c'hiriri dre dan n'int mui a vilierou, evel guehall. Var dro 15.000 anezo a heulias ar prosesion d'ar 14 Gouere 1737. Penn ar procession a en eur gavas e porched an iliz dal ma zeue er meaz ar birc'hirined diveza. Freuz bras ha tabut a zavas an dervez-se e Lokronan hag eur wall-grogad etre ar pardonerien hag archerien Kastellin. Ma ra ar prosesion nemez tro eget gwehall, chenchamant bras a zo e gwiskamanchou ar re a zoug skeudnerou ar zent. Gwisket edont en doare ma vez hirio c'hoaz paotred Plougerne, deiz pardon sant Mikael.

VIEUX CANTIQUE
EN L'HONNEUR DE SAINT RONAN
(XVe, XVIe, XVIIe siècles)

1

An Otrou Ronan benniget
'N enez Iverni oa ganet,
'Bro-Zaoz enn tu all d'ar mor glaz,
Euz kerent oa pinvidik braz.

2

Eur vech m'edo gant he beden,
En doa guelet eur sklerijen
Hag eunn el kaer gwisket e gwenn,
A gomzaz outhan evelhenn:

3

« Ronan, Ronan, kerz alese;
Gourc'hemennet eo gant Doue,
Evit savetei da ene,
Mont da chom e douar Kerne. »

4

Ronan euz an el a zentaz,
Ha da chom e Breiz a teuaz
Kent e traon Leon, ha goude,
E koat Nevet, e bro Kerne.

5

Daou pe tri bloa oa pe ouspenn,
Ma rea eno braz pinijen,
Pa voa eur pardae toull e zor,
War he zaoulin, dirag ar mor;

6

Kenn a lammaz eur bleiz er c'hoat,
Adreuz enn he veg eunn danvad;
Ha war he lerc'h eunn den, timad,
Hag a oele, gant kalonad;

7

Hag Ronan gant true outhan,
A bedaz Doue evit-hau!
« Otrou Doue, ha me ho ped;
Grit na vo ket 'danvad taget. »

8

Ne voa ket he beden laret,
Pa voa an danvad digasset,
Heb droug e-bed, war dreuz ann nour,
Dirag Ronan hag an noac'h paour.

9

Azalek neuze an den kez
Deue d'he welet aliez;
Gant plijadur braz e teue
Evit klevet komzou Doue.

10

Hogen eur c'hreg a voa gant-han,
Eur gwall vaouez hanvet Keban,
Hag houman leun a voaziri
Tamal Ronan 'n e beniti.

11

Eunn deiz a oa bet d'he gaouet
Ha trouz d'ezhan hi devoa gret:
« Touellet hoc'h euz tud ma zi-me,
Ma goaz kouls ha ma bugale.

12

Ne reont 'med ho tarempred holl,
Ha ma danvez a ia da goll.
Ma na zentet ouz-in muioc'h,
Ho pezo drouk, m'en lavar deoc'h. »

13

Enn he fenn e lakaz neuze,
Koll Ronan, den santel Doue.
Hag hi mont da gaouet ar Roue,
Gradlon, enn-tu all d'ar mene:

14

« Otrou Roue, ha me ho ped;
Ma flac'hik me zo bet daget,
Ronan koat Nevet deuz her gret;
O vont da vleiz meuz hen gwelet. »

15

Evel ma oa bet tamallet
Ronan da Guemper oa kasset,
Ha tolet en eur prizon don,
A berz otrou Roué Gradlon.

16

Mez ac'hane pa oa tennet,
Diorc'h eur wezen e oe staget,
Ha daou gi gouez ha kounnaret
Var nezhan timad oa losket.

17

Hag hen heb man na kaouet aon,
A reaz eur groaz war he galon;
Ken ha dec'haz ar chas raktal
Evel dioc'h ann tan oc'h harzal.

18

Gradlon pa welaz kement-se,
A lavaraz d'ann den Doue:
« Na petra vad a rinn-me deoc'h
Pa ma Doue enn tu ganeoc'h? »

19

Netra vad na c'houlennan,
Nemet true d'ar c'hreg Keban;
He bugelik ne ket maro,
Gant hi enn arc'h oe klozet beo.

20

Ann arc'h a oa bet digasset,
Ar bugel enni oe kavet,
Hag hen war he goste maro;
Ha sant Ronan he lakaz beo.

21

An Otrou Gradlon hag he dud,
Souezet braz gant ar burzud,
'Nem strinkaz dirak sant Ronan,
O c'houlenn trugarez out-han.

22

Hag hen e mez, d'ar c'hoad en dro
Da chom di beteg he varo;
Eno oc'h ober pinijen,
Eur men kaled dindan he benn;

23

Gant-han kroc'henn eunn ounar vriz,
Eur skoultrik koad da c'houriz,
Ha da eva dour ar poull du,
Ha bara poazet el ludu.

24

Pa zeuaz he dremen divea,
Pa eaz kuit deuz ar bed-ma,
Daou ejen gouez ouz ar c'har,
Tri escop d'he gaz d'ann douar.

25

Hag hi digouezet gant ar ster,
Ha kaout Keban diskabel-kaer,
O voalc'hi dillad gant prez braz
Heb respet 'vit gwener ar Groaz.

26

Ha hi sevel he golvez prenn,
Ha darc'ha gant korn eunn ejenn,
Ken a zilammaz guall spontet
He gorn gand ann tol diframmet.

27

« Den fall, spountaill an oll aman,
'M'out maro; ke d'an toull breman;
Pebez joa! ne vezi guelet mui
Oc'h ober goap ac'hanomp-ni. »

28

N'oa ket he ginou peur sarret,
Pa oa gant an douar lonket
Etouez moked ha flammou-tan
El lec'h ma c'hlever « Bez Keban ».

29

Mont a eure ato ar c'har,
O kas sant Ronan d'an douar;
Pa jomaz sonn an daou ejenn
Heb kerset mui na rog na drenn.

30

Eno e oe laket ar Sant
Evel ma kreder oa he c'hoant;
E penn-ann-nec'h euz ar c'hoat glaz,
Eünn, hag eont dirag ar mor-braz.

Imprimatur:

A. COGNEAU, vic. gén.

PEDENN DA ZANT RONAN

Ton: *D'hor mamm Santez Anna*

DISKAN

*Sant Ronan, hor patron,
Ni ho ped a galon,
Mirit, enn han ' Doue,
Hor c'horf hag hon ene!*

1

Kaër eo diouz ar mintin
Ar gliz er parkeier:
Kaër ho pennoz divin
Varnomp e peb amzer.

2

Ar pinvidic, ar paour
Ama 'zo daoulinet;
Eleac'h danvez hag aour
D'ezho roit eürusted!

3

Roit ive, 'vel guechall,
Yec'hed d'ar glanvourien!
Deuit ato d'hon diouall
Ouz ar vreac'h, ar voçen !

4

Sellit er mor diroll
Hor c'herent enn danjer,
E m'aïnt o vont da goll :
Truez! ô Tad tener!

5

Bleizi 'zo bet guelet
Tro var dro d'ho lochenn:
Bleizi 'zo kounnaret
Ouzomp, ouz hor c'hredenn.

6

Ann anevaled gouëz
Pell diouzoc'h a dec'he,
Hag ar bed didruez
Treat'h 've d'ho pugale.

7

Nan, nan, rag ho kalon
Morse n'eo bet sklaset,
Nan, galloud hor patron
Morse ne vo berreet.

8

Evit gloar oc'h hano
Diredit d'hor sicour.
Kasit pell diouz ho pro,
Kasit ann enebour!

9

Ma n'hor selaouit ket
Ni ielo d'ann daoulin,
'Vit en em glemm bepret,
Dirag sant Korintin.

10

C'hoant hon deuz da veva
E skeud ho tiouaskell:
Chom hep ho servicha,
Kentoc'h mil guech mervell !

11

Holl epad hor büe,
Ni ho pedo laouën,
Da c'hedal mont d'ann Ee,
D'ho meuli da viken.

Permis d'imprimer.
Quimper, 2 juillet 1887.

A. SERRE,
Pro-Vicaire Capitulaire.

CANTIC VAR BUEZ HA MARO
ANN' AOTROU SANT RONAN

Patron Locronan Coat-Nevet

Var ton: *Guers Holofernès.*

I

Hirio bennigomp unanet
Sant Ronan, hor pastor karet,
Da veza roet eunn donezon
Ebarz er vro hag er c'hanton,
Enn eur lezel he gorf-santel,
O vervel var douar Breiz-Izel.

E c'hoat, zo hanvet Coat-Nevet,
El leac'h m'en devoa pell bevet
Er binijen, enn' orèzon,
Eno eo miret he galon,
Evit ma vezo enoret
Gant pedennou ar Vretonet.

II

Euz ann' Irland oa ginidic
A dud kristen ha pinvidic;
Yaouankic e troaz he spered
Da gaout descadurez ar bed,
Mes er furnez, er zantelez
E creske c'hoaz muioc'h bemdez.

Enn despet d'ezhan beleget,
Eskop hep dale 'voë sacret,
Ha sklerijennet gant Doue
E lezaz enor ha danve,
Hag hen dont e costez Leon,
'Vit ober easoc'h orèzon.

Eno prestic he vertuziou
A reaz eleiz a vurzudou,
E Kerne neuz' e tremenaz
Gant eunn eal dreist ar mor glaz,
Ha ganthan e voë douget
Er c'hoat 'zo hanvet Coat-Nevet.

III

Hag eunn den, leunn a vadelez,
Enn eur velet he zantelez,
A zavaz d'ezhan eul lochenn
Evit enn em rei d'ar beden,
Ha gant he goms oüe ken tomet,
M'enn d'oa poan ouz en dioueret.

He c'hreg fallakr, ha mez ar vro,
Hag a ioa Keban he hano,
Eleac'h silaou comzou Doue,
Kriz ouz ar zant a gounnare:
Caër he devoa mont e koler,
Sant Ronan ne respounte ger.

Neuze dre eur gassoni braz
An den santel a damallaz

A-zirag ar Roue Grallon
Euz eunn torfet n'oa ket guirion,
Mèz he gevier, he fallentez
D'ar zant a droaz he levenez.

He merc'h, oaget a bemp bloaz,
Hep truez enn arc'h a guzaz,
Ha d'ann holl e veze countet
E z'oa bet gant Ronan lounket:
Hennez, emez'hi enn egar,
A c'hoar mont da vlez pa gar.

Kemeret evit eur muntre,
Ronan 'voë caset da Gemper,
Prest' oar da ober he brocèz
Mèz hen pedi tud ar palèz
Da c'hortoz ma vije guelet
Penauz ar verc'h ioa bet lazet.

Doue diskoez ar virione
Enn eur rei d'ar verc'h ar vuë:
Hag ann oll a velaz raktal
Sant Ronan a ioa didamall:
Ar vam hebken, ar vam gruel
He devoa lezet da vervel.

Keban aberz holl dud ar vro
Ne c'hede nemet ar maro:
Evithi Ronan a bedaz,
D'ezhi Grallon a bardounaz,
Ha d'ezhan 'vit he zantelez
E roaz istim ha karantez.

IV

Evel ma z'ee dre ar c'harter
Da brezek lezen hor Zalver,
E kreiz ar c'hoat e tiredaz,
Enn ho daouarn meïnn ha penn-baz,
Tud gouez euz ar re grissa
Enn esper gellout he laza.

Mèz gant Doue 'voë diouallet
Ouz enebourien miliget,
Ha kerkent eur voçen garo
A zidarzaz var holl ar vro,
'Vit diskoez sklær da bep-unan
Et tlie respèti sant Ronan.

Eunn dervez, va dreuzou he di,
Edo devot braz o pedi
Pa zigoezaz eur bleiz er c'hoat,
Enn he vec eur paour-kæz danvat:
Ar zant ouz ar bleiz a gomzaz,
Souden an danvat a lezaz.

V

Da velet ann ermit santel
E tirede tud euz a bell:
Aoun ganthan da veza meulet,
E kimmiadaz diouz Coat-Nevet:
E Sant-Briec eul leac'h distro
Hen dalc'haz betec ar maro.

Ar Zant eno a dremenaz,
Enn em gavet enn eunn oad braz:
Neuze, neuze, tra burzuduz!
'Voë klevet eur c'hân dudiuz.
Eur muzik græt gant ann elez
O cass hor patron d'ho valez.

Tri eskop o deuz goulennet
Ar c'horf da veza enterret,
Mès choazet e voë daou ejen
'Vit gout da biou rei he c'houlenn:
Lèzet gantho ho liberte,
Hen digasont e douar Kerne.

Lakeet oa bet ar c'horf maro
Enn eur c'har 'vit tremen ar vro :
Hep gortoz sicour digant den
A hed ann hent evit ho ren,
Gant dourn Doue e voant bleinet
D'enn em renta e Coat-Nevet.

Herzel a rec'hont er plaç-man
Ma z'eo savet kear Locronan,
Goude m'o devoa græt an dro
A ree ar zant pa oa beo,
Da zaludi c'hoaz al leac'hiou
Enoret dre he bedennou.

Enn eur ober tro ar menez,
Neuze Keban en em ziskoez:
Ouman buhan, ouz he velet,
A nevez a zo kounnaret,

Hag hi skei gant he golvez-prenn,
Ha terri he gorn d'ann ejen.

Korn ann ejen ioa bet skoët
Raktal d'an douar 'voë diskaret,
Mèz, dre bermission Doue,
A stagaz e plaç adarre,
Ken na voa ar c'horf digoezet
E Plaç ar C'horn breman hanvet.

Keban o veza tremenet
Ne ieaz ket enn douar benniget:
Pell diouz ar zant, var ann hent braz
Eunn toul hebken doun er c'huzaz
Er menez, etre diou barrez,
'Vit na vo dizounjet jamez.

VI

Eunn dro bep c'huec'h bloaz e ve græt
An Dromeny ez eo hanvet,
Ar zant var yun er gre bemdez
Epad ma zeo bet e buez,
Tost da deir leo var dro he di,
Da bellaat diouthan ar bleizi.

Ar c'hiz da ober an dro-ze
'Zo d'ann eil zul a C'houere:
Da c'hounit induljanç plenier
E tired tud a bep karter,
Hag e pedont a greiz kalon
Sant Ronan karet, hor patron.

Ar c'hleyer, hep beza sounet,
O tregerni 'zo bet klevet,
Ha guelet euz bet flammou tan
A-ziouc'h relegou sant Ronan,
O vont o tont dûman-duze,
Erfin o nijal eün d'an Ee.

Eur bloavez, oc'h ober ann dro,
Ne baouezaz ket ar glao:
E riskl edont ar parruriou
Renket koant var ar relegou,
Mèz eleac'h beza glibet,
Sec'h ha dirouven oant choumet.

Caër eo bet savet ar chapel
Gant ann duket a Vreiz-Izel,
Ha d'ar zant eur bez ar braoa
Ornet gant ann dukèz Anna
Evit tenna bonnez Doue
Var Breiz-Izel, var he ligne.

VII

Pell' zo gant hor zant benniget
Ar c'hanton-man 'zo diouallet:
Var ar re vraz, var ar re vihan
E choum astennet breac'h Ronan;
O tont da bedi d'he chapel,
Sûr eo ann holl da gaout skoazel.

Meur a grouadur tro-var-dro,
Varnho dija liou ar maro,

Evitho pedet sant Ronan,
Kerkent 'zo bet fennet a boan,
Ha groaguez 'zo bet dilivret,
Eur vech d'ezhan enn em voesthlet.

Tost d'ar chapel, dour sklear a red,
Feunteun sant Ronan eo hanvet,
Hag evel eunn dour a vue,
E rent meur a hini pare,
Buhan e cass-kuit an drouc-penn,
E lamm ar gentl hag ann derien.

VIII

Pedit evidomp, sant Ronan,
Pedit 'vit parrez Locronan,
Grit d'eomp holl beza vertuzus,
Ho karet ha karet Jesus,
Ha preparit d'ho pugale
Eur plaç enn ho kichenn enn Ee !

Imprimatur:

Quimper, le 17 mai 1911.

A. COGNEAU, vic. gén.

**GWERZ LOK-RONAN KOAD-NEVET
PE GALV AN DROVENI-VRAS**

War don gwerz koz Santez Anna ar Palud.

1

Eus Lok-Ronan Koad-Nebet, war bro goz ar Porzou,
Taolit, kleier benniget, son-galv hor pardouniou;
Ha c'houi, kloc'hig sant Ronan, laouen ha gant dudi,
Sonit, sonit an hirglaz da zent an Droveni.

2

Eus liorzou Lezargant, eostig-noz telenner,
Livirit d'hor soudarded 'z eus pardon bras er gêr;
Du-hont, peskig arc'hantet, 'n eus fringal er mor glas,
Digas d'hor martoloded sonj an Droveni vras.

3

Bro c'houek, d'ho paotred dispont eur vagerez dener,
Salud, douar Iwerzon! Eren, leun a c'hlaster!
Gant gliz puilh bennoz Done war e vamm hag e dad,
Salud, kavel sant Ronan, salud a galon vat!

4

Eur c'helc'h aour en-dro d'ho tal e melchon trigornek,
Trugarez d'eoc'h, sant Padrig, abostol kalonek!
Ni zalc'h c'hoaz eun elfennig eus ho feiz ken disklab,
Strinket diouz Enez ar Zent da heul Ronan, ho mab.

5

Dilezet hep marc'hata, mintr ha baz alaouret,
Setu hor zant, gant eun ael, d'hon Arvor digaset;
Traon Leon, eur pennadig, a zo test d'e vuhez...
Henchet mat gant an ael gwenn eman war hor menez.

6

Trid 'ta, torgenn goz Nevet! selaou korn-boud ar vrud
O teurel da lez-ano e-touez gouennou an dud;
Digor frank da veingleuziou, eur gêr, eun iliz veur
A flastro lochig ar paour a ziskuiz war da leur.

7

Ha lamm drant, gant levenez! Keit ma pado ar bed,
Roudou da zant, bep c'houec'h vloaz, eiz devez hed-ha-hed,
A vo dispennet dalc'hmat, hag en deiz hag en noz,
Gant strolladou Kerneviz, o kana 'n hor yez goz.

8

Pa zigouezas sant Ronan war leinenn Koad-Nebet,
Dirak kened hor c'horn bro, e galon zo mantret;
Eur bedenn start ha gredus a zav d'e vuzellou,
A darz, hag e ganaouenn zo trec'h d'ar c'hantvejou.

9

Eun den o chom d'ar mare war dachenn Mez-Odren,
Er c'hav, er c'har, en sikour da zével eul lochenn,
A gemer e blijadur o selaou e gomzou;
Siouas! pa zistro d'ar gêr, Keven ra gwall-zellou.

10

Dizamm kaer evel e Vestr, an Aotrou Krist Jezus,
Ronan, tamallet ganti eus eun torfed euzus,
A zo bet stlejet dre heg dirak lez-varn Kerne;
Kavout a ra, lec'h droulans, karantez ar roue.

11

Gralon, o chom d'ar c'houlz-se 'n e lez er Perennou,
A lakaas digeri karr-hent an Treuz-Hentchou,
Evit gallout dont war warc'h da gaout e vignon ker,
Hep pignat froud an Odez, war-zu traoniou Kemper.

12

Eus hon tadou, beo-buhezek e pad ar c'hrenn-lavar:
Hervez d'ezan, sant Ronan oa gwiader dispar;
Patron ar gwiaderien, kennerzit anezo:
Biskoaz kement a noazder n'eus redet dre ar vro...

13

Diskuliet e zantelez, embannet gant an holl,
Kalon paour Ronan a gren; aon en deus da 'n em goll!
Dre guz, e kerzas en hent: a zehou d'an hanter-noz,
Tostik-tost da Zant Brieg, 'ma ehan e venoz.

14

D'eoc'h, dremmwellou brao Hillion, e zellou tenera.
Daoulinet war ho touar, e bedenn ziweza
A lammas diouz e galon. Laouen, gant tarz an deiz,
Ene digailhar Ronan nij da Gêr Sant Breiz.

15

Ar zant mat, abarz tremen, evit mervel paour kez,
A reas teir lodennig eus e dammig danvez:
E galon da zant Padrig, e ene da Zoue,
Perak e gorf da Nevet? Perak tenzor Kerne?

16

Kent dont aman da ziskuiz korf hon Madoberour
A dle gouzanv c'hoaz eur wech taol-krog an enebour:
Kana pouilh d'eun den maro, stlepel he golvaz krenn!!
Araok ober kement-se eo ret beza Keben.

17

Pell zo oa kousket Ronan e leur e Benity;
Kousk-dihun eo e ziskuiz gant trouz an Droveni;
Eur wech, tro-war-dro d'e vez, voe firbouch hag anken,
Brezel, brezel kasaus. Rust vo an abaden!

18

Alan, neuze kont Kerne, da zuk Breiz enebour,
A bed Ronan kalonek da zont war e zikour,
A guzas e Koad-Nevet, e dud du-man du-hont...
Paotred an dug, dievez, voe trec'het gant an c'hont.

19

Gant o anoioù skrijus, ar Gêrgoad ha Kêrlaz
Zo, war lavar hon tud koz, harzou an emgann-laz.
Alan, diwar an taol-se, Gounidour lezanvet,
A zavas eur manati: Lok-Ronan benniget.

20

Hirio, patron Breiz-Izel, da heul santez Anna,
Sant Youenn a zo deuet aman da bardona;
Gantan eur vandennad tud eus a vro Landreger,
'N o zouez itron Koad-Tredrez gant mibien he maner.

21

Anna, hon dukez karet, tro daou c'hant vloaz goude,
Diredet da gaout Ronan a baes mad he dle,
Pa lakeas adsevel e Benity ker koant
Gant ar bez ken burzudus, gwir veulgan-mein he c'hoant.

22

Skeudenn ar zant gourvezet gant e dremm sioul ha dreo,
E zaoulagad digor-bras, koulz ha pa vije beo,
A zell ouz kened Doue bepred yaouank ha koz,
Levenez gwalc'h e galon: dudi ar Baradoz.

23

Bep bloaz, 'n eur vont d'ar Palud, gwelit eskop Kemper
En eil iliz-veur Kerne o tibun peden verr:
Tal bez Ermit Koad-Nevet, kaer eo var e zaoulin
Gant mintr skedus Kastell-Paol, baz aour sant Kaourintin.

24

Rak pa 'z oa savet dezan ken bras e gaer Iliz
Ronan 'n em gavas nec'het ha mezus e peb giz;
Kinnig 'ra da Gaourintin ar renk kenta enni,
Sant Loïz, gwella roue Frans, e dalc'h er Penity.

25

Daoubleget, stard o pedi war barlenn e venez
Gwelomp iliz sant Ronan, na koanta rouanez!
Garidou dantelezet tro-distro d'he mantel,
He bolzioù kroazigellet a c'hoarz ouz an avel.

26

Rouanez diazezet, gant kaerder nerzuz tre,
Ho kened zo peurbadus dreist holl re all Gerne,
A zo, eur c'halz anezo, daoust d'o seiz ha d'o feill,
Risklus da ziazeza e donder ar Stêr-Deill...

27

Enni zo eun tamm labour e delc'h yac'h an dero,
Warnan sell ar pardoner, lagad ar reder-bro,
A gav, brao bras displeget, buhez hor zant Patron,
Frezoc'h eget prezegenn eur spered a galon.

28

Touriou bras sant Kaourintin n'o doa ket o c'horzenn,
Tour Lokorn da Blogonneg a ziskoueze e benn;
Ar gurun hen diskaras! Daoust hag eo evit mad?
War ar re hen adzavo hon anaoudegez vad.

29

En amzer goz, hon tadou a redas pell amzer
Beteg beziou hor Zeiz-Sant gant kals poan ha skuizder
Da droveni sant Ronan hor zent, ho relegou,
A zired, euz pemp parrez, war bevonn e roudou.

30

An nant-ze, merket gantan, kreuzet gant hon tud koz,
Zo d'emp epad eiz devez, eun alc'houez-Baradoz:
Holl zent Breiz hag hon ealez, war gleuzioù aour an nenv,
A zo grunchet, sebezet, a vouze'hourz d'hon feiz krenv.

31

Luskellet gant an Hirglaz, banielou lugernus,
'N o zoues kroazioù arc'hantet, holl o lintra skedus,
A dreuzo, a hed teir leo, traonienn, menez ha kern,
Warlerc'h relegou Ronan, kristenien a vil-vern!

32

Stouomp hor penn, Bretoned, gant karantez ha feiz,
Dindan brec'h santez Anna, hirio dukez he Breiz;
Saludomp holl o skeudenn, bouchoomp da relegou,
Da relegou sent hor gouenn a garas hon tadou.

33

Dirak menez sant Ronan pleg-vor Douarnenez
'Zo eur gaer a berlezenn koantoc'h eget Ahez.
O tilhajou, tud Kerne, zo perlez ho korn bro:
An Droveni vo tenval mar na deuit ganto.

34

Sonit, kleier sant Ronan, dreist menez ha stankenn,
Kasit, war brec'h an avel, ho mouez, nerzuz, taouen!
Sonit, kleier ar Palud, Plogonneg ha Kerlaz!
Son Kergoat-Kemevenen! Digor ho pardon bras!

J.-R. NIHOARN.

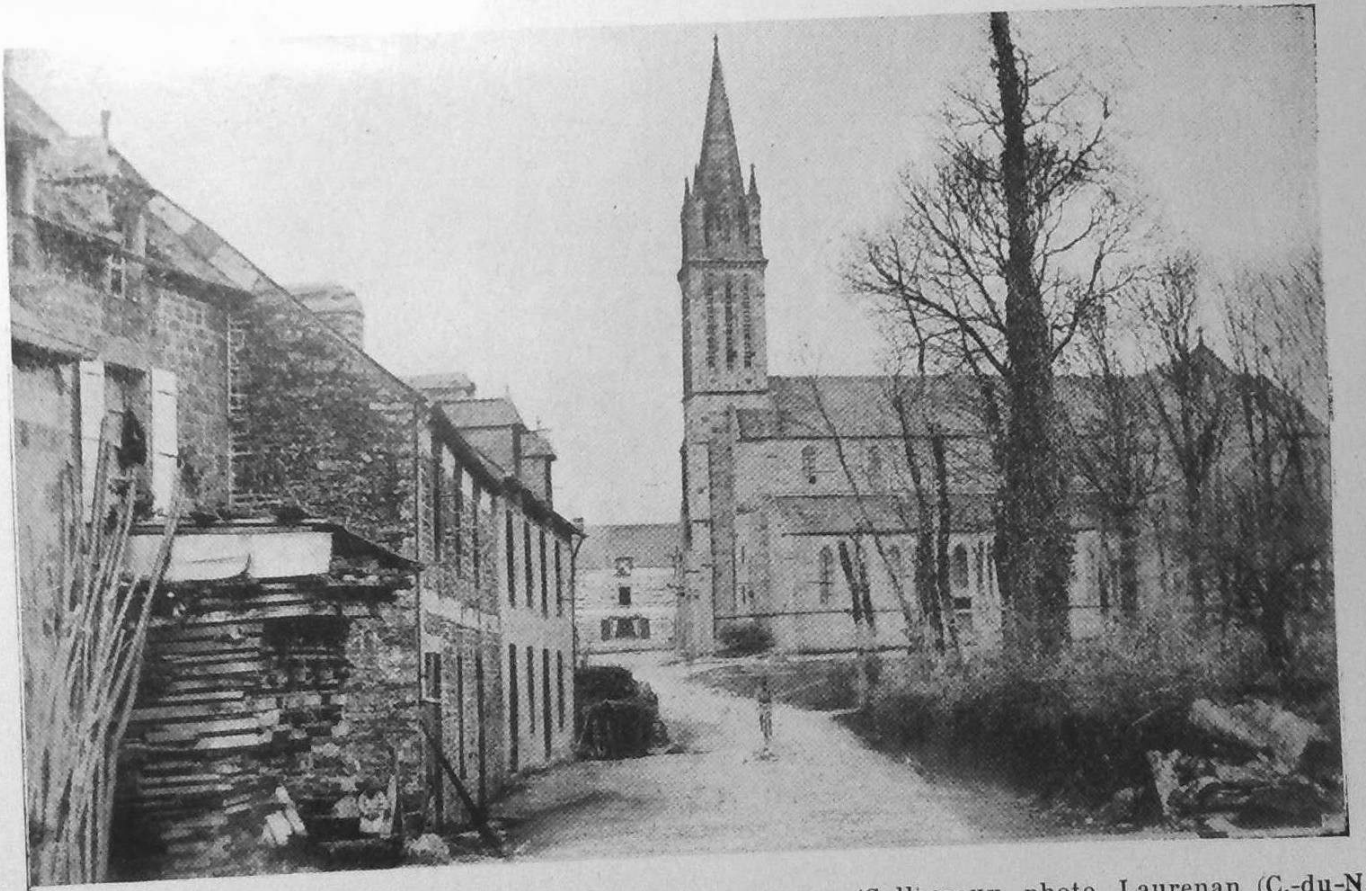
Laurenan (Eskopti Sant-Brieg)

Hir eo an hent a gas eus Lokronan da Hillion, ha da gredi eo, e reas Ronan meur a ehan araog en em gaout eno. E pelec'h e chomas ar zant a-zav? Dies awalc'h eo her gouzout, pegwir skrid ebet n'hel lavar d'eomp. Met an hano a Laurenan, daoust ha n'eo ket eur merk splann? Daoust ha n'eo ket eno e vefe chomet da ziskuiza? Klasket hon eus eun tammig sklerijenn diwarbenn kement-se en eur c'houlenn e ali digant an Tad Duchauchix, manac'h eus a urz Sant Benead. Araog ar brezel, an aotrou-man a oa mear e Laurenan, hag epad m'eo bet er garg-se, en deus graet meur a enklask war amzer dremenet e barrez.

Setu eun diverra eus al labour a bouez bet savet gantan:

« Laurenan a zo sur awalc'h evit Lanrenan. Ar ger-se a vezo bet skrivet fall tro pe zro ha distaget ken fall all goudeze. Da vihana, hep mar ebet, eur Breizad eo a ziazezas ar barrez. Ha n'hon defe evit her c'hredi nemet hanoiou ar c'hreriadenou a zo enni: Kevran, Derrien, Kargonet, Gologoet, Kersulan... e vefe tra-walc'h. Pe da vare ' eo bet savet ar barrez? Marteze pa ziskennas e Breiz-Vihan Bretoned Breiz-Veur.

Ar ger « Lan » staget araok hano eur zant

(Collignaux, photo, Laurenan (C.-du-N.).

Iliz Laurenan

a dalv da lavaret iliz pe manati. Lan-Ronan a zo an hevelep tra, a gav d'eomp, eget iliz Ronan.

Evit mont eus Koad Nevez da Illion, eo bet ret, a-dra-zur, da Ronan tremen dre ar menez. Ha pegwir n'eus nemet Laurenan o tigas d'eomp ar zonzj eus ar Zant, e seblant d'ar wirionez beza eus hor c'hoztez, pa lavaromp ez eo bet hor parrez war hent Ronan. Sonjit ouspenn eman tost tost da Laurenan, an hent bras graet gant ar Romaned ctre Gwened ha Korseul; hag ar c'hroaz-hent a gas da Vorganium a zo ivez e kichenig ar barrez a gomzomp anezi.

Skrid ebet ne lavar eo bet chomet Ronan war hon douarou. Met, setu warlec'h, diou gredenn a gaver hag a glever war muzellou Laurenaniz.

Ronan en eur zigouezont er vro a c'hoanteas chom e keriadenn Kevran. Met Kevraniz ne blijas ket ganto hen digemer hag a reas d'ezan, dre heg, pellaat diouto. Abalamour da ze ez eas en tu all da Ninian, el lec'h m'eman hirio ar vourc'h. Ha diouz ma kreder, en eur vont kuit, Ronan a lavaras d'e heskinerien e vefe atao, en o c'heriadenn, tud klanv ha mac'hagnet ha tud berr-boellik.

Beo buhezek eo c'hoaz ar gredenn-se. A bell-zo eta e kemerer sant Ronan evit diazezour ar barrez. Tost d'ar vourc'h ez eus feunteuniou (feunteuniou Gouedez) hag a zeblant beza douget a-wiskoaz hano Sant Rene. Hag harp e keriadenn ar « Val » e red eur feunteun hanvet, den ne oar adalek pegeit, feunteun Sant Rene. Tro-a-dro d'ezi

ez oa gwechall mogerious, hirio dismantret, hag an dour a goueze en eul laouer vaen a weler c'hoaz e kichenn ar poull.

Divar-benn al laouer-se eo e lavar Laurenaniz an istor-man.

E parrez Gomene, e Roketton, ez oa eur merour, c'hoant bras d'ezan da gaout al laouer-se evit ober ganti eul lec'h da lakaat dour d'e chatal. Sonjal a reas, eun deiz, he laerez. Diskenn a reas eta d'ar Val gant ar c'hezeg gwella en devoa en e varchosi. O sternia reas ouz al laouer. Met kaer en devoe strakal e skourjez ha skei war e loened, ar re-man ne deujont ket zoken a-benn da loc'h ar maen. Eur miliner a zeuas da dremen, c'houec'h marc'h pounner gantan ouz e garr. Ar merour o veza goulennet digantan staga ive e geseg ouz al laouer, heman her greas a galon vat. D'ar chachadenn genta, e kouezas ar sugellou d'an douar, evel ma vefent bet trouc'het gant eur gountel. Al laer a zigoras neuze e zaoulagad ha, kroget aon ennan, e tilezas e vennoz fall.

Bet ez eus ive e Laurenan eul lec'h sioul ha distro eus ar seurt a blije kement d'hor menec'h koz. Keriadenn an Abati a vez graet anezan. Tost eman feunteun Sant Rene. Daoust ha Sant Ronan a vefe bet diazezour ar manati-se? Marteze. Met n'eo ket sur. Rak ar manati araok 1840, a oa war zouarou Plemet, eur barrez ha ne glever hano ebet enni eus Ronan.

Breman pe Sant Rene, pe Sant Ronan eo a voe

enoret gant tud Laurenan en o iliz parrez? Daoust d'ar feunteun ha d'ar prad, hon eus meneget uhe-loc'h, hag a zoug hano sant Rene, n'heller ket lavarout n'oa ket sant Ronan. An holl a oar eo bet roet d'ar zant, e Lokronan zoken, an hano a sant Rene ar C'hoad. Chenchet eo bet an hano, ha netra ken.

Pa zeuas an ao. David, eskob Sant-Brieg da gonsakri an iliz nevez, d'an 29 a Vae 1881, hano Ronan a gemeras adarre e blas. Da zant Renan e voe gwestlet an iliz, ha n'eo ket da zant Rene.

Met daoust da ze, ha daoust d'an hano da veza skrivet war zichen eur skeudenn gant lizerennou aour, hano Ronan ne voe anavezet, e gwirionez, nemet er bloaz 1900, pa zeuas an ao. Berthelot da berson ar barrez. Hen eo a grouas ar pardon bras, ken brudet, a vez lidet bep bloaz breman d'ar zul kenta goude Hanter-Eost.

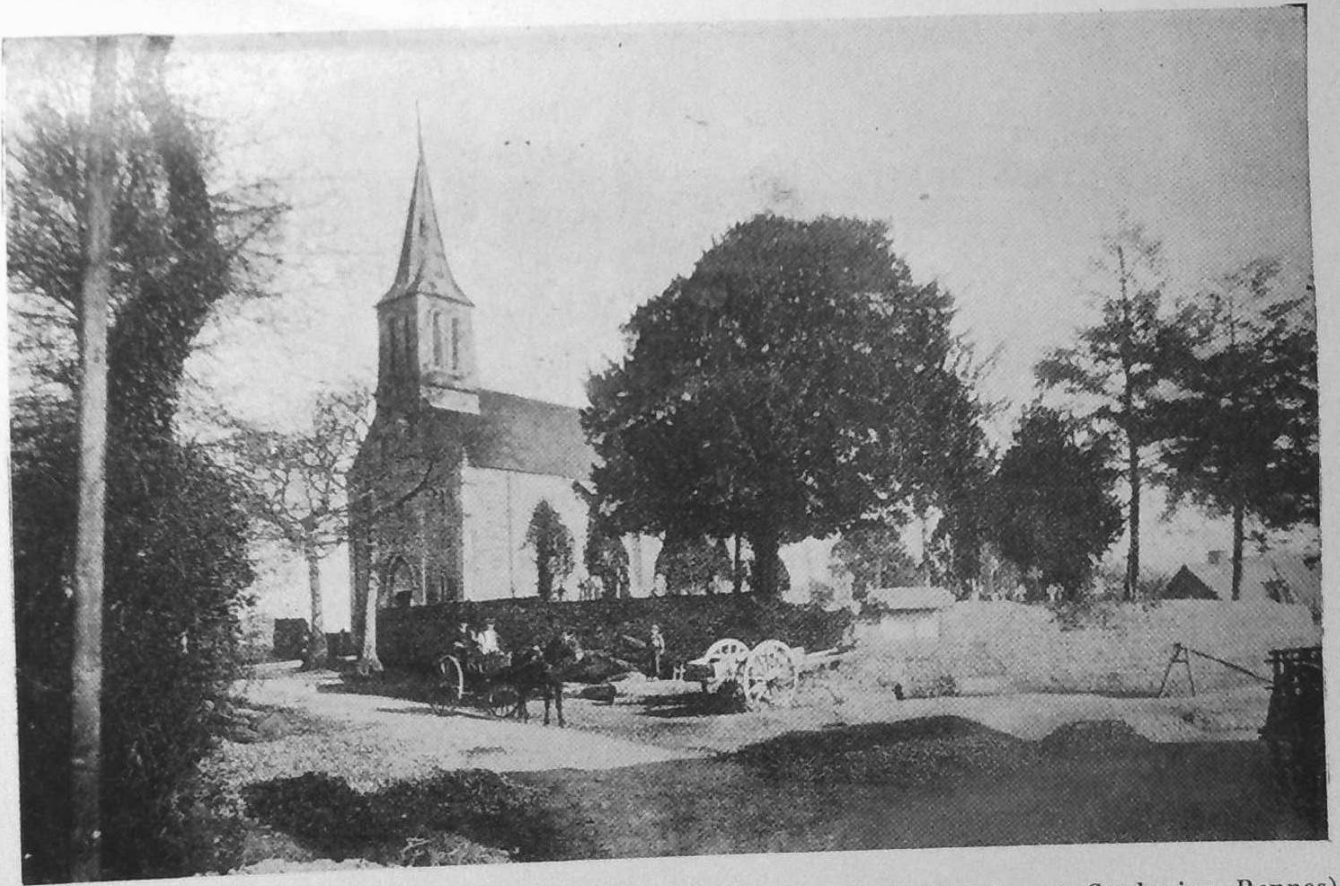
En iliz nevez kaer kenan daoust d'he nevezenti, a weler dreist holl eur skeudenn hag eur prenestr a liou hag a zigas da zonz eus Sant Ronan. War an aoter vras eman ar skeudenn eus tu an aviel. En eun tamm koad eo kizellet, gwisket eo eus eun gazul hag eur mintr, en e zourn dehou ez eus eul levr hag e zourn kleiz a zo harpet war e vaz eskob. Livet eo en hevelep doare eget war ar prenestr.

En deiz ma voe lidet ar pardon kenta, d'ar 26 a viz Eost 1900, an ao. Ollivier, rener kloerdi bihan Plouguernevel, prezeger helavar, a zisplegas en he

hed buhez ar Zant hag a lakeas kana eur c'han-
tig savet gantan e galleg. E gana a reer c'hoaz bre-
man er barrez. »

Eus iliz koz Laurenan ne chom mui netra
'n'holl. Taolet e voe d'an traon er bloaz 1868. An
arrebeuri a voe kaset e chapel sant Unet. Eno
eman skeudenn goz sant Ronan, e koad livet, bet
graet, morvat, er c'houezekvet pe seitekvet kan-
ved. Ne zoug mui, siouaz, he hano kenta, war ar
zichenn eo bet krivet abaoe hano sant Donat,
eskob Besancon, eil patron ar chapel.

(Cl. Garnier et Cordonier, Rennes).

Iliz Sant René

Sant Rene, tost da Hillion

(Eskopti Sant-Brieg)

Netra en Hillion ne zigas da zonzj d'eomp eus sant Ronan met ret eo gouzout ez eus, abaoe ar bloaz 1875, diou barrez er gomun-se : Hillion ha Sant-Rene.

Hervez an holl dud gouisiek o deus studiet istor ar barrez, gwechall sant Rene a zouge hano sant Ronan. Piou a chenchas an hano? N'eo ket aes her gouzout.

War an aoter vras e weler eur skeudenn, skrivet warni Sant Rene. Diouz ma lavar an ao. Lemee, person ar barrez abaoe 1934, eo ar skeudenn-ze hini sant Ronan. Ha m'her skriv d'eomp n'eo ket hep abeg.

Araok m'oa savet an iliz a-vreman, ez oa e sant Rene eur chapel gwestlet da zant Ronan.

Ouspenn ar skeudenn, ez eus en iliz eur prenestr, livet Sant Rene warni. E c'houel a vez graet da zul an Dreinded, ha da genver an deiz-se e vez kanet ar c'hantig bet savet gant an ao. Ollivier evit Laurenaniz.

Sant Rene, eme ar person, a vez pedet hag enoret, met n'eo ket c'hoaz kement ha ma vefe ret, evel e Lokronan.

Dessin de Le Guennec — Cliché de la « Chronique Médicale ».
Chapel Sant-Ronan e Plozevet

Plozévet

(Eskopti Kemper)

Chapel Sant Renan

Eul leo eus bourc'h Plozevet, tostik awalc'h da gêr Trebrevan, war hent Landudeg eman ar chapel-se, azezet ouz torgen eur waremm noaz en traon d'ezi e weler o redek ar wazig zour, a laka disparti etre Plozevet ha Landudeg. Ar chapelig a zo e mein benerez. Kaout a ra d'eomp ez eo savet e plas eun all kosoc'h, a glevet hano anezi, war meur a skrid.

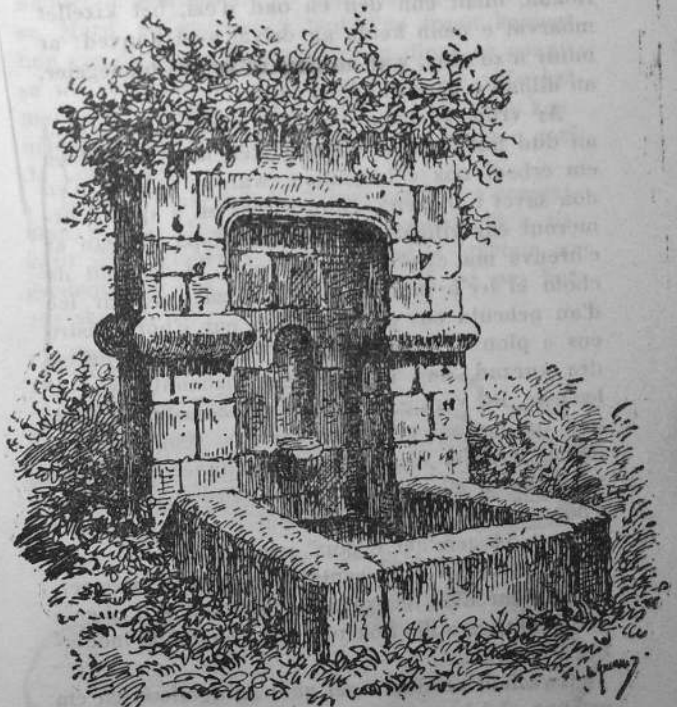
Sebezusa tra a weler, war-dro ar chapel, eo eul laouer henvel ouz eur bez, e maen greunek, ouspenn daou vetrad hirder d'ezi, hanter guzet en douar. Plas ar penn a zo anat. Ar golo a zo astennet eno e kichenn. Tost d'ar penn, sanket en douar, eur groazig izel, kizellet netra warni. En hevelep tu d'ar chapel, eur vilienn deo, stumm eur vi d'ezi, a hanter-kant pe dri ugent santimetr a-unelder. Eur vilienn all, henvel, a zo eus tu ar c'hreizteiz, harp enni eur groaz plat krabanek, hanter c'holoet gant an drez. Er voger a ra an dro d'ar frankizenn, ez eus eun trede bilienn, henvel ouz an diou genta.

War-du an hanternoz eur feunteunig gaêr ; goulllo eo siouaz ha goloet a strouez.

Er chapel, an aoter, a zo graet gant koataj mouladuret ha livet. Taol an aoter a zo e mein

Skeuden sant Ronan e chapel Plozevet

Dessin de Le Guennec — Cliché de la « Chronique Médicale ».
Feunteun Sant Ronan e Plozevet

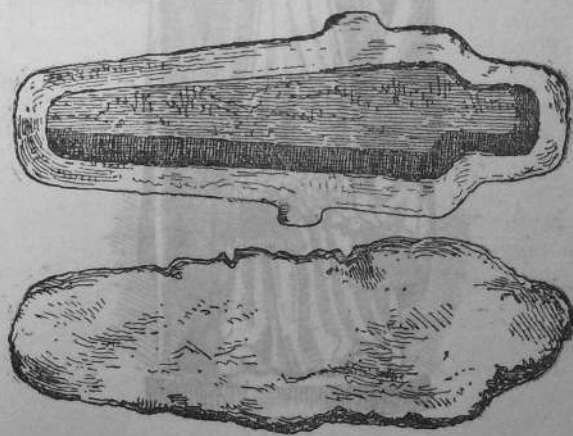
greunek. War c'horre an aoter, skeudenn sant Ronan, ment eun den en oad d'ez, bet kizellet moarvat e penn kenta an drivac'hvet kanved: ar mintr a zo uhel, war an douarn ez eus manegeier, an dilhad o deus doare binvidik.

Ar vrud 'zo er vro oa skuiz sant Ronan gant an dud fidel a zeue davetan ken niverus evit en em erbedi ouz e bedennou, war ar menez m'en doa savet e lochenn. Dont a reas en e spered kemerout eur vilienn deo hag he stlapa dirazan ar c'hrenva ma c'hellje, en eur ober le da vont da chom el lec'h ma kouesfe. Koueza reas teir leo d'an nebeuta eus ar menez, en eur c'horn distro eus « plou » Demet. Ronan he c'havas a-nevez, dre vuzud, hag a zavas eul lochennig war al lec'h-se. Pa varvas, leun a vloaveziou hag a veritou, an amezeien, evit e vezia a gempennas al laouer a weler c'hoaz tost d'ar chapel. Kement a vuzudou a c'hoarvezas dre e relegou, ma savas c'hoant gant tud Porzay kaout ive o lod. Hag e teujont da gerc'het e gorf evit e zouara el lec'h m'en devoa bevet da genta, war harzou Plonevez. Abalamour d'an dra-ze eman ar zant oc'h ober e gousk diweza e iliz Lokronan hag eo goullo laouerbezh Plozevet...

Gwechall an dud taget gant an dersienn en em astenne el laouer evit kaout ar pare. Pedi a reer c'hoaz Sant Ronan evit pellaat an hevelep droug en eur ober eur pirc'hirinaj d'e chapel, teir lun diouz renk. Daou bardon ar bloaz a vez graet: da lun ar Pantekost ha da drede sul miz here.

Gant an den gouisiok L. Ar Gwenneg, skeudenn laouer al leorig-man, eo hon eus klevet an istor se. Mard' eo gwirion, e taol d'an traon kement hon eus displeget diaraok. Ronan diouz ar gount-se ne vefe ket bet e Laurenan ha ne vefe ket marvet e Sant-Rene Hillion; ne vefe ket gwir kennebeut, ar pezh a lavarar diwar-benn distro e gorf da Lokronan...

Met prest marteze, ha fizians hon eus a gement-man, e vezo klevet eur c'helou bennak all a ziskaro istor Plonevez he-unan, hag a startaio ar gredenn hon eus, eo ar wirionez rik, ar pezh hon eus skrivet.

Dessin de Le Guennec — Cliché de la « Chronique Médicale ».
Bez sant Ronan e Plozevet

Brieg

(Eskopti Kemper)

Bet ez eus bet e Brieg, hervez geriadur Ogée (Levr. I, p. 124) eur chapel hag eur peniti da zant Ronan.

Eus chapel ar peniti ne chom mui netra. Eur skeudenn, hag a oa enni, a weler breman, e chapel Santez-Sesilia, a-zioc'h an aoter, a zo en tu kleiz ; eur skeudenn, kizellet kaer, eus an dri-vac'hvet kanved moarvat, lenn a c'heller war he zichenenn hano sant Rene.

Dessin de Le Guennec.

Skeuden sant Ronan e chapel Santez-Cecilia Brieg

Kemper

Da goulz stourmadou an Normanted, e voe kaset relegou sant Ronan da Vro-C'hall. Distroet int bet ha roet da iliz-veur Kemper d'he digoll eus relegou sant Kaourantin, bet roet da vanati Marmoutiers. Evit o digemer, an ao. n'eskob Rainaud a lakeas ober eur relegaouer, en arc'hant alaouret, kizellet warnan pennou an daouzek abostol. Ar relegaouer-se a voe douget war gorre kolonenn an aoter vras. Er bloaz 1687, an ao. n'eskob Fransez a Goetlogon a c'hoanteas gouzout e pe stad edo relegou sant Ronan hag a lakeas ober eun arc'h nevez d'o digemerout. Er bloaz 1711, an ao. n'eskob de Ploeux a zellas a nevez outo.

E kent-skrid « Buhez sant Ronan » Dom Plaine a skriv kement-man: « Er bloaz 1793, mard' eo gwir ar pezh am eus klevet, n'eus bet gellet savetei eus ar relegou santel nemet eur vrec'h da zant Ronan. Ha c'hoaz n'eman ket breman e Kemper met en Erge-Armel. »

Er bloaz 1529, chapel sant Erwan a zouge hano sant Ronan.

Eus ar bloaz 1572 d'ar bloaz 1790, chapel Itron Varia Garmel a veze graet anezi chapel sant Rene pe Renan. Enni edo aoter parrez Sant Renan, unan eus seiz parrez Kemper hag a oa e tro ar ru Verdelet hag ar ru a gas da Gerfeunteun.

Dessin Le Guennec.

Skoued ar guiaderien Quemper er XVIIes kantvet

En iliz-veur, e weler sant Ronan livet e vuhez war daou breneustr.

Kenvreuriez Sant Ronan

E Kemper edo ar genvreuriez-se. Sant Ronan a oa patron ar wiaderien ken niverus e Lokronan eun amzer 'zo bet.

Ar vrud a zo, eo bet digaset ar vicher-se er vro gant sant Ronan.

Heman, goude beza graet e Droviny pemdeziek, en-dro d'ar menez, a neze, bep abardaez, teir walennad lien araog en em rei da gousket.

— 91 —

GERIOU DIWEZA

DIWAR-BENN SANT RONAN

N'hon eus kavet merk ebet eus eun devoston bennak da zant Ronan er-maez a Vreiz. Hervez an ao. chalon Perennes, e vefe skrivet e hano war eur paper koz eus Sant-Martial, e Limoj, en eul litaniou eus an unnekved kanved.

E breviel an ao. n'eskob de Boisdauphin (1660) eo merket e c'houel d'an dervez kenta a viz mezeven, deiz e c'houel, breman c'hoaz, en eskopti Kemper ha Leon.

E Lanrivoare, ez eus eur skeudenn eus Sant Ronan, hag ive e Pleyben, e Skrignag, e chapel Piridek. E Plogonneg, eo livet skeudenn ar zant war eur preneustr eus an iliz ha war eur banniel. Lavaret a reer n'eo sant Drelan, er Morbihan, nemet sant Ronan, bet chenchet d'ezan e hano.

E Langolen ez eus savet eur skol dindan skoa-zell sant Ronan; hag iliz vrudet Santez-Anna ar Palud a ro d'ezan unan eus he frenestrier.

Gwechall, muioc'h eget breman, oa enoret sant Ronan, evel unan eus sent brasa hor Breiz.

E reolennou eskopti Kerne, 1536, gouel sant

Skeden e chapel Piridec-Skrignag

Skeden iliz Lanriouaré

Ronan en devoa e blas etouez ar goueliou berz.

Lenn a reomp war eur skrid eus ar 15 a Vae 1618, ez oa iliz Lokronan eul lec'h a birc'hirinaj. Dont a rae di ar brinsed, zoken an dukez Anna. Dont a raed, dreist-holl, da c'houlenn bugale.

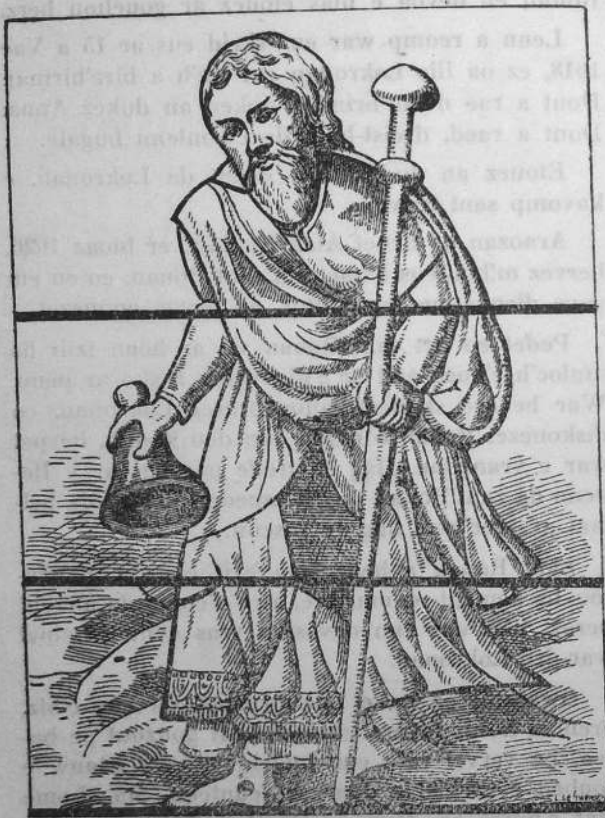
Etouez an dud vrudet deuet da Lokronan, e kavomp sant Erwan.

Araozan oa deuet Alan Kaniart, er bloaz 1026, hervez m'hon eus lennet, da zant Ronan, eo en em gave dleour eus eur viktor, en devoa gounezet.

Pedet eo bet sant Ronan vit ar boan izili ha muioc'h c'hoaz evit ar c'hlenvejou a sko ar penn. War bevare skoued kador brezeg Lokronan, eo diskouezet Ronan o para eun den kamm, harpet war e vranellou. Hag en trede poz eus ar « Bedenn da zant Ronan » ec'h aspeder anezan da bel-lat ar vrec'h-zu hag ar vosenn.

Sant Ronan a beder eta evit eleiz a glenvejou, ha kement-se, marteze, a ro d'eomp da anaout perak, n'ez eus eun devosion vras evitan, nemet war-dro Lokronan.

Gwechall ez oa e Lokournan-Leon eur c'hiz, breman koulz lavaret dilezet. Evit gouzout pe barea, pe vervel rafe eun bugel, pa veze klanv, e soubed e roched e dour ar feunteun. Ma chome war c'horre an dour, ar bugel a dlie para, ma z'ae d'ar strad e tlie mervel. Met kement-se a ranke beza graet gant paêron pe vaêronez ar c'hrouadur, evit beza mat.

Dessin de Le Guennec.

*Sant Ronan gant e gloc'h
Gueren livel e iliz Plogonnec*

Cliché Me Guilly.

Skeuden iliz Pleyben

War an almanagou koz, e lenned ar c'hrenn-lavar-man.

*Sant Ronan dilost Mae
A laka kerc'h el lec'h ne ve !*

Pe c'hoaz ar c'hrenn-lavar brudet e Kap-Sizun:

*Sant Yann a gas an dienn da amann
Mar am bese teir skudellad
Me a gasfe unan d'ar Wech-vat
Hag eun all da zant Ronan
Hag an trede d'in va unan.*

— DIVEZ —

Texte principal, très flou et difficilement lisible, probablement une page de contenu ou de notes.

Imprimerie de la Presse Libérale
4, Rue du Château, 4 — Brest
